

Α. Μπέσιος, Μ. Δελάκη

ΓΛΩΣΣΑ

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ανάλυση του σχολικού βιβλίου κατά μάθημα
με ανθολόγηση κειμένων

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Βιβλία για την εκπαίδευση

Αντώνης Μπέσιος, Μαρία Δελάκη, *Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού (ανάληψη του σχολικού βιβλίου κατά μάθημα με ανθολόγηση κειμένων)*

Εικονογράφηση: Ζαχαρίας Παπαδόπουλος, Χαρούλα Κοντορούση

Διορθώσεις: Εύη Παραδείση, Ράνια Καϊάφα, Δήμητρα Αθανασοπούλου, Γιάννης Αντωνόπουλος

Υπεύθυνος έκδοσης: Βαγγέλης Μπακλαβάς

Dtp: xCube - Γιώργος Χατζησπύρος

Φιλμ-μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε (Εκδόσεις Πατάκη), Αντώνης Μπέσιος και Μαρία Δελάκη, Αθήνα, 2017

Copyright© για την εικονογράφηση, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε (Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα, 2007

Ο παρόν τόμος αποτελεί συμπληρωμένη και αναμορφωμένη έκδοση του ομώνυμου βιβλίου με ISBN 978-960-16-2828-8, που πρωτοκυκλοφόρησε από τις Εκδόσεις Πατάκη τον Αύγουστο του 2008

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Αύγουστος 2017

ΚΕΤ 7791 – ΚΕΠ 583/17

ISBN 978-960-16-7165-9

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γράμμα προς τους μαθητές και τις μαθήτριες.....	7	Για γέλια και για κλάματα.....	119
Ενότητα 1η: Ένα ακόμα σκαλί	9	Αντίσταση	120
Ο Σεπτέμβρης	10	Γενική έκκληση.....	122
Αναμνήσεις του καλοκαιριού.....	16	Τα κάγκελα	123
Ένα ακόμα σκαλί	25	Ενότητα 4η: Εμένα με νοιάζει	125
Ξημερώνει μια νέα μέρα...		Στάση βροχοσταλίδων	126
Ώρα για σχολείο	33	Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια)	138
Αστραδενή.....	43	Χρησιμοποίησέ το ξανά...	
Λεξιλόγιο της Ενότητας.....	54	και ξανά... και ξανά.....	147
Το εργαστήρι της γλώσσας.....	55	Σκουπίδια στη θάλασσα	160
Επαναληπτικό μάθημα	57	Λεξιλόγιο της Ενότητας	166
Ενότητα 2η: Ρώτα το νερό... τι τρέχει	63	Το εργαστήρι της γλώσσας	167
Το νερό συστήνεται	64	Επαναληπτικό μάθημα	169
Το ποτάμι τρέχει να		Ενότητα 5η: Ασφαλώς κυκλοφορώ	175
συναντήσει τη θάλασσα	72	Μάθημα κυκλοφοριακής αγωγής	176
Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους		Στο δρόμο με το Σωτήρη	187
και στις παραδόσεις	83	Ένα αθλητικό πάρκο	196
Ο νερούλης	91	Ρόδα είναι και γυρίζει	206
Το νερό ταξιδεύει.....	99	Λεξιλόγιο της Ενότητας	213
Λεξιλόγιο της Ενότητας	106	Το εργαστήρι της γλώσσας.....	213
Το εργαστήρι της γλώσσας	106	Επαναληπτικό μάθημα	215
Επαναληπτικό μάθημα	110	Ενότητα 6η: Ιστορίες παιδιών	221
Ενότητα 3η: Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία	115	Κορίτσι.....	222
Οκτώβρης 1940.....	116	Το μεγάλο μυστικό	229
Ημερολόγιον από τον πόλεμον		Ο αδελφός της Ασπασίας	240
του 1940	118	Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης ..	250

Λεξιλόγιο της Ενότητας	262	Ενότητα 10: Λέξεις φτερουγίζουν πέρα, ταξιδεύουν στον αγέρα	399
Το εργαστήρι της γλώσσας	262	Παιχνίδια με τις λέξεις.....	400
Επαναληπτικό μάθημα	265	Γλωσσική αυτοβιογραφία.....	407
Ενότητα 7n: Η ελιά	271	Χορεύοντας με...	
Η ελιά.....	272	ανήκουστος ήχος.....	419
Οι μύθοι και η ελιά.....	282	Γραφή, η μνήμη των ανθρώπων	428
Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο.....	296	Λεξιλόγιο της Ενότητας – Το εργαστήρι της γλώσσας	438
Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο	305	Επαναληπτικό μάθημα	441
Λεξιλόγιο της Ενότητας	316	Ενότητα 11: Γελάσαμε με την ψυχή μας...447	
Το εργαστήρι της γλώσσας.....	316	Ο Μπελάς κι ο Ρουμπούρης	448
Επαναληπτικό μάθημα	319	Ο Αργύρης και το πρόβλημα	457
Ενότητα 8n: Χριστός γεννιέται.....	325	Φρουτοπία	466
Η νύχτα της Γεννήσεως.....	326	Τρύπωνας ο φαφαγάλος	477
Χριστουγεννιάτικα κάλαντα Κύπρου..	327	Λεξιλόγιο της Ενότητας	489
Ζωγραφίστε τις ευχές σας	331	Το εργαστήρι της γλώσσας.....	490
Η μπουγάδα του Αϊ-Βασίλη.....	332	Επαναληπτικό μάθημα	492
Η μοσχομουριστή βασιλόπιτα	334	Ενότητα 12: Χαίρε, ω χείρε, Ελευθεριά! 497	
Ενότητα 9n: Η παράσταση αρχίζει.....	337	Έτσι σώθηκε το έθνος	498
Μια περιπέτεια για τον Ρωμαίο.....	338	Εμείς δεν προσκυνούμε.....	500
Ένας αρλεκίνος από χαρτί.....	350	Ο τρελός μπουρλοτιέρης.....	502
Όρνιθες	360	Του Διάκου.....	504
Πρώτη φορά στο θέατρο	370	Ενότητα 13: Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι	507
Ο Κεραμιδοτρέχαλος	379	Όλου του κόσμου τα παιδιά.....	508
Λεξιλόγιο της Ενότητας	391	Το σχολείο του κόσμου.....	515
Το εργαστήρι της γλώσσας.....	391	Τα δικαιώματα των παιδιών	524
Επαναληπτικό μάθημα	394		

Η 5η βασική αρχή των δικαιωμάτων των παιδιών	531	Ανάσταση.....	586
Λεξιλόγιο της Ενότητας	538	Πασχαλινά έθιμα	588
Το εργαστήρι της γλώσσας.....	539	Ενότητα 16: Ταξίδια στην Ελλάδα	591
Επαναληπτικό μάθημα	541	Το παραδεισένιο Πήλιο	592
Ενότητα 14: Το ανθρώπινο θαύμα	545	Η Ρόδος	602
Ύμνος στον άνθρωπο	546	Ταξιδιωτικές εντυπώσεις	610
Από το πρώτο τηλεφώνημα στο πρώτο ηλεκτρονικό μήνυμα!.....	553	Άνοιξα του Αιγαίου τη θύρα.....	623
Μια παράξενη παραγγελία	562	Λεξιλόγιο της Ενότητας	628
Το διαδίκτυο	572	Το εργαστήρι της γλώσσας.....	629
Λεξιλόγιο της Ενότητας	578	Επαναληπτικό μάθημα	631
Το εργαστήρι της γλώσσας.....	578	Απαντήσεις	
Επαναληπτικό μάθημα	580	στις Συμπληρωματικές ασκήσεις	647
Ενότητα 15: Χριστός Ανέστη!	585	Απαντήσεις	
		στα Επαναληπτικά μαθήματα	679

Αφιερώσεις

στη γιαγιά Πάτρα,
στον Γιώργο

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε την φίλη μας **Βασιλική Νίκα**, που μοιράστηκε μαζί μας την μεγάλη γνώση της για την παιδική λογοτεχνία και μας βοήθησε στις «Βιβλιοηρωτάσεις».

Για τη νέα αυτή αναθεωρημένη έκδοση οφείλουμε πολλές ευχαριστίες στην κυρία **Αργυρώ Κοτρωνιά** για την κριτική ανάγνωση και τις ουσιαστικές παρατηρήσεις της.

Γράμμα προς τους μαθητές και τις μαθήτριες

Η γλώσσα μας, αγαπητά μας παιδιά, έχει απίστευτη ομορφιά και τεράστια δύναμη. Με αυτήν μπορούμε να κάνουμε πολλά πράγματα. Και η προσπάθειά μας, το αποτέλεσμα της οποίας κρατάς τώρα στα χέρια σου, ξεκίνησε από την αγάπη μας για την γλώσσα και την δύναμή της.

Το βιβλίο αυτό θα σας βοηθήσει να εργαστείτε πιο δημιουργικά και πιο αποτελεσματικά με τα πολύ αξιόλογα βιβλία της *Γλώσσας της Δ΄ Δημοτικού*. Θα σας βοηθήσει να μάθετε όχι μόνο την χρήση της γλώσσας αλλά και τη δομή της. Στις σελίδες του θα βρείτε:

- τις **απαντήσεις** σε όλες τις ασκήσεις του Βιβλίου του Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών
- τις **άγνωστες λέξεις** κάθε κειμένου καθώς και λίγα λόγια για το περιεχόμενό του
- τον **χωρισμό ενότητων** των κειμένων
- **ορθογραφικές ασκήσεις** για κάθε μάθημα, στις οποίες λαμβάνονται υπόψη οι σημαντικότερες λέξεις του λεξιλογίου κάθε Ενότητας
- ορισμούς και παραδείγματα για όλα τα **γραμματικά φαινόμενα** που περιλαμβάνονται στην ύλη της Δ΄ τάξης
- ασκήσεις **παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου**
- **επαναληπτικά μαθήματα** για κάθε Ενότητα με ασκήσεις διαβαθμισμένης δυσκολίας, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτά μαθητές όλων των μαθησιακών επιπέδων

Οι συγγραφείς

Υ.Γ. Για ερωτήσεις και παρατηρήσεις μπορείτε να επικοινωνείτε μαζί μας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στις εξής ηλεκτρονικές διευθύνσεις:
adonisbessios@gmail.com, mdelaki11@gmail.com

Ας γνωριστούμε...

Γεια σας, παιδιά.

Με λένε Γιώργο και πηγαίνω στο Γυμνάσιο. Μου αρέσει πολύ να βοηθάω στα μαθήματα την ξαδερφούλα μου, που φέτος πηγαίνει στην τετάρτη τάξη του δημοτικού.

Όποτε με χρειάζεται λοιπόν, θα διαβάζω μαζί της –και μαζί σας!– και το μάθημα της Γλώσσας.

Η θεία μου η Καλυψώ είναι η μητέρα της.

Η θεία Καλυψώ και η γιαγιά Πάτρα ζούσαν στο εξωτερικό για πολλά χρόνια και γι' αυτό δε γνωρίζουν καλά τα ελληνικά.

Θέλουν και αυτές να βοηθήσουν την ξαδερφούλα μου, αλλά κάνουν πολλά λάθη! Δεν πειράζει. Θα τα διορθώνουμε μαζί!

Μεγάλο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας των Εκδόσεων Πατάκη

(ΜΛΝΕΓΠ – <http://lexicon-neohel.patakis.gr>)

Ένα διαδικτυακό λεξικό ΕΚΠΛΗΞΗ!

Συνδεθείτε δωρεάν για 12 μήνες στο
<http://lexicon-neohel.patakis.gr/interest>

ΕΝΟΤΗΤΑ

1

ΕΝΑ ΑΚΟΜΑ ΣΚΑΛΙ

• ❁ Ο ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ	10
• ❁ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ.....	16
• ❁ ΕΝΑ ΑΚΟΜΑ ΣΚΑΛΙ	25
• ❁ ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΕΡΑ... ΩΡΑ ΓΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟ	33
• ❁ ΑΣΤΡΑΔΕΝΗ	43
• ❁ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ - ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	54
• ❁ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	57

Το κείμενο του μαθήματος

Δυο λόγια για το κείμενο

Σε αυτό το ποιητικό κείμενο κυριαρχεί μια προσωποποίηση: ο μήνας Σεπτέμβρης παρουσιάζεται με τη μορφή ενός μικρού αγοριού. Με τη βοήθειά της μαθαίνουμε τα χαρακτηριστικά του μήνα Σεπτέμβρη, τα οποία μπορούμε να καταλάβουμε από την περιγραφή του αγοριού. Η περιγραφή αυτή έχει την ακόλουθη δομή: αρχικά περιγράφεται η εξωτερική εμφάνισή του και στη συνέχεια περιγράφονται οι συνήθειές του.

Λεξιλόγιο

το πανωφόρι (ουσ.): ρούχο που φοριέται πάνω από τα άλλα ρούχα, το παλιτό

η σάκα (ουσ.): η σχολική τσάντα

τα χνάρια: σημάδια που αφήνουν στο έδαφος τα παπούτσια ή τα πόδια ανθρώπων ή ζώων, τα ίχνη ■ ουσ. **το χνάρι**

όρη: τα βουνά ■ ουσ. **το όρος**

πελώρια: τεράστια, πολύ μεγάλα ■ επίθ. **πελώριος, -α, -ο**

για να αρχινήσει: για να αρχίσει ■ συνοπτική υποτακτική του ρήμ. **αρχινάω & αρχινώ**

Χωρισμός ενοτήτων

Ενότητες	Θέμα – Τίτλος
1η-3η στροφή	Περιγραφή του προσωποποιημένου Σεπτέμβρη
4η-7η στροφή	Ο ερχομός του Σεπτέμβρη
8η στροφή	Οι φίλοι του Σεπτέμβρη

Ασκήσεις Βιβλίου Μαθητή

1. Ο Σεπτέμβρης έχει όλα τα παιδιά φίλους και συμμαθητές. Κάθε χρόνο, την ίδια μέρα, σας υποδέχεται στο προαύλιο του σχολείου για την καινούρια σχολική χρονιά.

- **Θέλετε να τον περιγράψετε; Τι φοράει;**

Ο Σεπτέμβρης είναι ένα αγόρι που φοράει ολόχρυσο καπέλο και χρυσό πανωφόρι. Για παπούτσια του έχει τα καφεκίτρινα φύλλα που έχουν πέσει από τα πλάτανια. Τα μάγουλά του είναι στρογγυλά και κόκκινα σαν μήλα.

- **Τι κρατάει στα χέρια του;**

Ο Σεπτέμβρης κρατάει στα χέρια του μια σάκα από νερό. Μέσα στη σάκα του έχει βιβλία από σύννεφα κι αφρό.

- **Ποια είναι τα σημάδια του ερχομού του;**

Ο Σεπτέμβρης τρέχει τόσο γρήγορα με τα πόδια του ανέμου, που είναι πάρα πολύ δύσκολο να τον δεις. Τα σημάδια του ερχομού του είναι οι σταγονίτσες της ολόχρυσης βροχής που αφήνει στο πέρασμά του, καθώς κατεβαίνει από τα βουνά και τα δάση.

- **Γιατί βιάζεται να φτάσει στο σχολείο;**

Ο Σεπτέμβρης βιάζεται να φτάσει στο σχολείο και να χτυπήσει την καμπάνα του, γιατί έχει επιθυμήσει να ξαναδεί τα παιδιά, που είναι οι φίλοι του και συμμαθητές του.

2. Το κείμενο που διαβάσατε είναι ένα ποίημα.

- **Πόσες στροφές έχει το ποίημα «Ο Σεπτέμβρης»; Πόσους στίχους έχει η καθεμιά στροφή;**

Το ποίημα «Ο Σεπτέμβρης» έχει οκτώ στροφές. Κάθε στροφή έχει τρεις στίχους. Όλο το ποίημα έχει συνολικά είκοσι τέσσερις στίχους.

- **Πόσες συλλαβές έχει ο κάθε στίχος;**

Ο κάθε στίχος έχει οκτώ συλλαβές, είναι δηλαδή οκτασύλλαβος:

Ο-Σε-πτέ-μβρης-εί-ναι-α-γό-ρι
κιέ-χειο-λό-χρυ-σο-κα-πέ-λο
και-χρυ-σό-το-πα-νω-φό-ρι.

- **Διαβάστε το ποίημα στην τάξη τονίζοντας τις λέξεις όπου υπάρχει ομοιοκαταληξία.**

αγόρι – πανωφόρι // φύλλα – μήλα // νερό – αφρό // ποδάρια – χνάρια
// βρεις – βροχής // αγόρι – όρη // χτυπήσει – αρχινήσει // δεσ – συμμαθητές

ΠΡΟΣΞΕΞΕ!

Ο πρώτος στίχος ομοιοκαταληκτεί με τον τρίτο στίχο κάθε στροφής. Η ομοιοκαταληξία αυτού του είδους λέγεται **πληκτική**. Όταν οι λέξεις που ομοιοκαταληκτούν τονίζονται στη λήγουσα, τότε λέμε ότι η ομοιοκαταληξία είναι **οξύτονη**. Στο ποίημά μας έχουμε τρεις τέτοιες περιπτώσεις (νερό – αφρό // βρεις – βροχής // δεσ – συμμαθητές). Οι υπόλοιπες είναι **παροξύτονες**, τονίζονται δηλαδή στην παραλήγουσα.

- Μπορείτε να σκεφτείτε ποιο ρόλο παίζει η ομοιοκαταληξία στο ποίημα;

Η ομοιοκαταληξία δίνει αρμονία και ρυθμό στο ποίημα. Το κάνει να ακούγεται πιο όμορφα, το κάνει δηλαδή εύηχο. Βοηθάει επίσης και στην απομνημόνευση.

3. Το ποίημα «Ο Σεπτέμβρης» είναι γεμάτο από εικόνες και ήχους του φθινοπώρου.

- Βρείτε αυτές τις εικόνες στο ποίημα και ζωγραφίστε αυτή που σας αρέσει πιο πολύ.

Μερικές από τις εικόνες του φθινοπώρου είναι:

- Ο Σεπτέμβρης με χρυσό πανωφόρι και καπέλο και κατακόκκινα μάγουλα.
- Τα πλατάνια με τα πεσμένα χρυσοκίτρινα φύλλα.
- Ο ήχος από τις σταγόνες της βροχής που πέφτουν.
- Το φύσημα του ανέμου, που σκορπίζει τα φύλλα των δέντρων.

- Αντιγράψτε τη στροφή του ποιήματος στην οποία εικόνες και ήχοι αναφέρονται στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

Κι έρχεται για να χτυπήσει
 μια πελώρια καμπάνα,
 το σχολειό για να αρχινήσει.

4. Συμπληρώστε τους μήνες που λείπουν, όπως συνηθίζεται να γράφονται στο ημερολόγιο.

Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος.

Ασκήσεις Τετραδίου Εργασιών

1. Βάλτε σε αλφαβητική σειρά τις παρακάτω λέξεις του ποιήματος: αγόρι, χνάρια, φύλλα, συμμαθητές, βιβλία, αφρό, πανωφόρι, σχολειό, φίλος, σύννεφα, βροχή, παιδάκια.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

Πώς βάζω σε αλφαβητική σειρά τις λέξεις;

Για να βάλω σε αλφαβητική σειρά μια ομάδα λέξεων, ελέγχω πρώτα το πρώτο γράμμα των λέξεων και τις βάζω στη σειρά ανάλογα με τη θέση που έχει το πρώτο γράμμα στην αλφαβήτα. Αν το πρώτο γράμμα είναι ίδιο ακολουθώ την ίδια διαδικασία για το δεύτερο γράμμα. Αν και το δεύτερο γράμμα είναι το ίδιο κάνω την ίδια διαδικασία και για το τρίτο κ.ο.κ.

αγόρι, αφρό, βιβλία, βροχή, παιδάκια, πανωφόρι, συμμαθητές, σύννεφα, σχολείο, φίλος, φύλλα, χνάρια

2. Ιανουάριος ή Γενάρης..., Σεπτέμβριος ή Σεπτέμβρης...

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα και με τα δύο ονόματα των μηνών και ανακαλύψτε ποιος μήνας έχει μόνο ένα όνομα.

Ιανουάριος ή Γενάρης	Φεβρουάριος ή Φλεβάρης	Μάρτιος ή Μάρτς
Απρίλιος ή Απρίλης	Μάιος ή Μάης	Ιούνιος ή Ιούνυς
Ιούλιος ή Ιούλης	Αύγουστος	Σεπτέμβριος ή Σεπτέμβρης
Οκτώβριος ή Οκτώβρης	Νοέμβριος ή Νοέμβρης	Δεκέμβριος ή Δεκέμβρης

Ο μήνας που έχει ένα μόνο όνομα είναι ο Αύγουστος.

3. Η σειρά σας τώρα να γίνετε «ποιτές» και να γράψετε, στο τετράδιό σας, ένα μικρό ποίημα για τον Αύγουστο, τον αγαπημένο μήνα των καλοκαιρινών σας διακοπών.

Τα ζευγάρια των λέξεων θα σας βοηθήσουν να γράψετε με ομοιοκαταληξία! Φτιάξτε, αν θέλετε, και ένα δικό σας ζευγάρι λέξεων.

Έρθες πάλι καλοκαίρι,
να της θάλασσας τ' αστέρι.

Γέμισε κι η αμμουδιά,
κάστρα φτιάχνουν τα παιδιά.

Στον αφρό πετά ο γλάρος
κι ολιοφώτιστος ο φάρος.

Όνειρα θα κάνω χίλια
πιο πολλιά κι απ' τα κοχύλια.

Καλοκαίρι μου τρελό,
μόνο εσένα αγαπώ.

Πότε θα έρθει
ο καιρός να πάμε
πάλι διακοπές;

Τι πρέπει να θυμάμαι από το σημερινό μάθημα

1. Ποια είναι μερικά από τα βασικά γνωρίσματα του ποιήματος;

Το ποίημα είναι μια λογοτεχνική σύνθεση που έχει ρυθμό και ιδιαίτερα προσηγμένη έκφραση. Το ποίημα αποτελείται από στίχους (γραμμές), οι οποίοι τις περισσότερες φορές φτιάχνουν μικρές ομάδες που λέγονται στροφές. Ο κάθε στίχος ανάλογα με τις συλλαβές που έχει λέγεται οκτασύλλαβος, δωδεκασύλλαβος, δεκαπεντασύλλαβος κτλ. Οι στίχοι μπορεί να έχουν ομοιοκαταληξία. Αυτό σημαίνει ότι οι τελευταίες λέξεις των στίχων μοιάζουν μεταξύ τους ως προς τον ήχο.

Ρένα Καρθαίου, «Οι καλύτεροί μου φίλοι»

στροφή { Πάπιες, κότες, γάτες, σκ **ύλιοι** ← στίχος
είναι οι πιο καλοί μου φ **ίλοι**. ← στίχος

στροφή { Στην εξώθυρα, στον κ **ήπο**, ← στίχος
με προσμένουν όταν η **είπω**. ← στίχος

ομοιοκαταληξία

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Ορθογραφία

Ο Σεπτέμβρης κατεβαίνει έχοντας για παρέα ολόχρυσα φύλλα, σύννεφα σταγονίτσες της βροχής. Το κουδούνι χτύπησε και οι συμμαθητές με τη σάκα στον ώμο επιστρέφουν στο σχολείο.

Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος.

Μαθαίνω την ορθογραφία μου. Πρώτα κοιτάζω καλά τις λέξεις, κλείνω τα μάτια μου και σκέφτομαι πώς γράφονται.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

- ✓ Η λέξη **κατεβαίνω**, όπως και όλα τα ρήματα σε **-αίνω**, γράφεται με **αι**. (Γράφονται όμως με **ε** τα ρήματα **μένω, δένω, πλένω, περιμένω, ξεπλένω** κτλ.)
- ✓ Η λέξη **φύλλο** (του δέντρου) γράφεται με **υ** και **λλ**, ο **φίλος** (μου) με **ι** και **λλ** και το **φύλλο** (αρσενικό ή θηλυκό) με **υ** και **λλ**.

2. Ο παός μας αηλάζει και τα ονόματα των ανθρώπων που τελειώνουν σε -ος όπως αηλάζει τα ονόματα των μηνών (Ιανουάριος → Γενάρης).

Θυμάμαι πώς αηλιώς μπορούμε να πούμε τα παρακάτω ονόματα:

Αδαμάντιος	Διαμαντής	Δημήτριος	_____
Αθανάσιος	_____	Διονύσιος	_____
Αλέξιος	_____	Ελευθέριος	_____
Ανάργυρος	_____	Ευθύμιος	_____
Αντώνιος	_____	Ευστάθιος	_____
Απόστολος	_____	Ευτύχιος	_____
Αργύριος	_____	Θεόδωρος	_____
Βασίλειος	_____	Σταμάτιος	_____
Γεώργιος	_____	Σωτήριος	_____
Γρηγόριος	_____	Φώτιος	_____

Το κείμενο του μαθήματος

Δυο λόγια για το κείμενο

Ένα μικρό αγόρι, ο Φώτης, αφηγείται πώς πέρασε τις πρόσφατες καλοκαιρινές διακοπές του. Αναφέρεται ιδιαίτερα στα παιχνίδια με τους φίλους του και στις εμπειρίες που αποκόμισε ψαρεύοντας. Περιγράφει τις τεχνικές ψαρέματος που έμαθε ακολουθώντας τις οδηγίες του παππού του. Οι πιο ζωντανές όμως αναμνήσεις του καλοκαιριού ήταν η επαφή του με τη φύση καθώς και οι δυνατές φιλίες που έκανε.

Λεξιλόγιο

αναμνήσεις: αυτά που θυμόμαστε, που ξαναφέρνουμε στο μυαλό μας από πράγματα που ζήσαμε στο παρελθόν (εικόνες, ήχοι, γεγονότα, μυρωδιές) ■ ουσ. **η ανάμνηση**

περσινού καλοκαιριού: του περασμένου καλοκαιριού ■ επίθ. **περσινός, -ή, -ό**

η σημαδούρα (ουσ.): αντικείμενο που επιπλέει στη θάλασσα και είναι δεμένο σε άγκυρα, για να μας δείχνει ένα συγκεκριμένο σημείο, π.χ. ένα σημείο όπου έχει δίχτυα ή ύφαλο κτλ.

μακροβούτια: βουτιές και κοχύμπι κάτω από την επιφάνεια του νερού για μεγάλη απόσταση ■ ουσ. **το μακροβούτι**

η βουή των κυμάτων: ο συνεχής δυνατός ήχος των κυμάτων, που δεν είναι ξεκάθαρος και μοιάζει σαν να έρχεται από κάπου μακριά

ψάθινο: φτιαγμένο από ψάθα ■ επίθ. **ψάθινο, -η, -ο**

δολώματα: τροφές που βάζουμε σε αγκίστρια, για να πιάσουμε ψάρια ■ ουσ. **το δόλωμα**

η πετονιά (ουσ.): μακρύ και ανθεκτικό νήμα πάνω στο οποίο δένουμε το αγκίστρι του ψαρέματος

απερίγραπτη χαρά: χαρά που είναι τόσο μεγάλη, ώστε δεν περιγράφεται ■ επίθ. **απερίγραπτος, -η, -ο**

τσιμπάει το αγκίστρι: δαγκώνει το δόλωμα που βρίσκεται πάνω στο αγκίστρι ■ ρήμ. **τσιμπάω / τσιμπώ**

το αγκίστρι (ουσ.): μικρός γάντζος που δένεται στην άκρη της πετονιάς, όταν ψαρεύουμε, για να πιαστούν σε αυτό τα ψάρια

το σκίρτημα (ουσ.): τίναγμα, μικρή απότομη κίνηση

ορμάλει (στο δόλωμα): κινείται με ορμή και πέφτει δυνατά πάνω στο δόλωμα ■
 ρήμ. **ορμάω / ορμώ**
αέρηδες: οι άνεμοι ■ ουσ. ο **αέρας**

Χωρισμός ενοτήτων

Ενότητες	Θέμα - Τίτλος
Το καλοκαίρι το πέρασα... συμφωνήσαμε όλοι.	Παιχνίδια και ιστορίες που έζησε ο Φώτης το φετινό καλοκαίρι
Φέτος ο παππούς... το καλοκαίρι που πέρασε.	Τι έμαθε ο Φώτης το φετινό καλοκαίρι

Η περίληψη του κειμένου

Ο Φώτης πέρασε το καλοκαίρι του στην Κεφαλλονιά, με τον παππού και τη γιαγιά του. Πέρασε υπέροχα, παίζοντας στη θάλασσα με τους φίλους του. Έμαθε όμως και πολλά πράγματα. Έμαθε να ψαρεύει με καλάμι και να ξεχωρίζει τα ψάρια από το τσίμπημα. Έμαθε ακόμα να διαβάζει τους αέρηδες. Το πιο σπουδαίο όμως που έμαθε είναι ότι οι φίλοι του καλοκαιριού δεν ξεχνιούνται ποτέ.

1. Ποιος «μιλάει» στο κείμενο και τι μας αφηγείται;

2. Ποιες είναι οι πιο αγαπημένες του αναμνήσεις;

Ασκήσεις Βιβλίου Μαθητή

1. Ακολουθήστε και εσείς τον Φώτη στις καλοκαιρινές του διακοπές.

- **Πού πέρασε τις καλοκαιρινές του διακοπές ο Φώτης;**

Ο Φώτης πέρασε τις καλοκαιρινές του διακοπές στο χωριό του παππού και της γιαγιάς του, τον Καραβόμυλο, που βρίσκεται στο νησί της Κεφαλλονιάς.

- **Ποια παιχνίδια έπαιξε με τους φίλους του;**

Ο Φώτης έπαιξε με τους φίλους του πολλά παιχνίδια στη θάλασσα. Έκαναν διαγωνισμούς κι έβαζαν στοιχήματα ποιος θα φτάσει πρώτος κολυμπώντας ως την κίτρινη σημαδούρα. Έκαναν μακροβούτια και έπιαναν κοχύλια και βότσαλα. Μετά έβαζαν τα κοχύλια στα αυτιά τους και άκουγαν τους ήχους της θάλασσας.

- **Τι βρήκαν τα παιδιά στη θάλασσα;**

Μια μέρα, ένας φίλος του Φώτη, ο Πέτρος, βρήκε έναν αστερία στη θάλασσα. Τον περιεργάστηκαν και κατόπιν τον ξαναέριξαν στη θάλασσα, για να πάει να βρει τη δική του παρέα.

- **Ποια ήταν τα καινούρια πράγματα που έμαθε ο Φώτης το καλοκαίρι που πέρασε;**

Ο Φώτης έμαθε αξιόλογα πράγματα αυτό το καλοκαίρι. Πρώτα απ' όλα, ο παππούς του του έμαθε να ψαρεύει με καλήμι. Έμαθε μάλιστα να ξεχωρίζει και τα ψάρια από τον τρόπο που πλησιάζουν το αγκίστρι. Έμαθε ακόμα να αναγνωρίζει τους ανέμους· από πού φυσάνε, πώς σηκώνουν τα κύματα και πώς συντροφεύουν τα πουλιά στο ταξίδι τους. Μα το πιο σημαντικό που έμαθε είναι ότι οι φίλοι του καλοκαιριού δεν ξεχνιούνται ποτέ.

- **Πώς καταλαβαίνετε τα λόγια του Φώτη «...τους φίλους του καλοκαιριού δεν τους ξεχνάς»;**

Πώς να ξεχάσει κανείς τους φίλους του καλοκαιριού; Μαζί τους κάνει τα πιο όμορφα και τρελά παιχνίδια. Και τα πιο ξένοιαστα, γιατί δεν έχεις να σκέφτεσαι το σχολείο και τα μαθήματα. Μαθαίνεις πολλά από τις δικές τους εμπειρίες. Ζεις καινούρια, πρωτόγνωρα πράγματα. Απολαμβάνεις τις διακοπές σου μαζί τους. Και τον χειμώνα, όταν πια επιστρέφεις στο σχολείο, μιλάς συνέχεια γι' αυτούς και τα παιχνίδια που κάνατε μαζί.

2. Ο Φώτης φαίνεται ενθουσιασμένος από τις καλοκαιρινές του διακοπές. Αυτό που δε θα ξεχάσει ποτέ από αυτές τις διακοπές είναι το ότι έμαθε να ψαρεύει. Εσείς πώς περάσατε τις καλοκαιρινές σας διακοπές; Θέλετε να διηγηθείτε κάτι από αυτές τις διακοπές που θα σας μείνει αξέχαστο;

Φέτος το καλοκαίρι μου δόθηκε η ευκαιρία να περάσω πολύ χρόνο με τον παππού μου, στο χωριό του στην Πελοπόννησο.

Είναι αγρότης και με έπαιρνε τα απογεύματα μαζί του στο κτήμα. Μου έμαθε να αναγνωρίζω τα φυτά: ντομάτες, μελιτζάνες, φασολάκια, μπάμιες, καρπούζια, πεπόνια! Έμαθα να τα ποτίζω και να μαζεύω τους καρπούς τους.

Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο όμορφη ήταν η μυρωδιά του χώματος που ποτιζόταν! Και τι χαρά ένιωθα όταν το καλήθι μου γέμιζε με καρπούς!

Ο παππούς ήξει ότι η γη μάς ανταμείβει με περισσή καλοσύνη για τους κόπους μας.

3. Ο Φώτης έμαθε από τον παππού του να ξεχωρίζει τα ψάρια από τον τρόπο που τσιμπούν το δόλωμα. Διαβάζοντας τις παρακάτω προτάσεις μπορείτε να καταλάβετε για ποιο ψάρι μιλάει το ρήμα της κάθε πρότασης;

- Γυρίζει γύρω γύρω από το δόλωμα. (Ποιος;) Ο σπάρος.

- **Τσιμπάει το αγκίστρι μαλακά.** (Ποια;) Η τσιπούρα.
- **Ορμάει δυνατά.** (Ποιο;) Το κεφαλόπουλο.

Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις, αφού βρείτε στο κείμενο τις λέξεις που λείπουν. Η Ραήλου θα σας βοηθήσει με τις κατάλληλες ερωτήσεις.

Ο σπάρος γυρίζει γύρω γύρω από το δόλωμα.

Η τσιπούρα τσιμπάει το αγκίστρι μαλακά.

Το κεφαλόπουλο ορμάει δυνατά.

4. Ο Φώτης λατρεύει το καλοκαίρι για τις καλοκαιρινές διακοπές.

Τα παιδιά συζητούν ποια είναι η αγαπημένη τους εποχή. Μαντέψτε και συμπληρώστε στα κενά ποια είναι η αγαπημένη εποχή της Σοφίας, του Πέτρου, της Μυρτώ και γιατί.

Η Σοφία λατρεύει τον χειμώνα για τις χειμωνιάτικες νύχτες γύρω από το τζάκι.

Ο Πέτρος λατρεύει το φθινόπωρο για τα φθινοπωρινά φρούτα.

Η Μυρτώ λατρεύει την άνοιξη για τις ανοιξιάτικες βόλτες στην εξοχή.

5. Η Μελίνα πέρασε τις καλοκαιρινές της διακοπές μαζί με τις αδελφές της Μοίρα και Δάφνη στη Σίφνο. Διαβάστε τι έγραψε και παρατηρήστε τις χρωματισμένες λέξεις στην πρώτη πρόταση του κειμένου.

Όλη τη μέρα την περνούσαμε με τη Μοίρα και τη Δάφνη στη γαλάζια θάλασσα. Μαζεύαμε κοχύλια και μεγάλα άσπρα βότσαλα, που τα ζωγραφίζαμε με νερομπογιές, βάζοντας μαζί και τις πλάκες της αυλής, και η μόνη μας στενοχώρια ήταν μην καούν οι ώμοι μας απ' τον ήλιο ή μη μας τσιμπήσει καμιά μέλισσα. Οι μέρες έφευγαν σαν το νερό, όλες βουτηγμένες στον δυνατό ήλιο και στην αημυρή γεύση της θάλασσας.

Ανθούλα Αθανασιάδου, *Η αδελφή, της αδελφής, της αδελφής μου*,
Κέδρος, Αθήνα, 1999 (διασκευή)

- **Θυμηθείτε σε ποιο μέρος του λόγου (επίθετο, άρθρο, ουσιαστικό, ρήμα) ανήκει καθεμιά από τις χρωματισμένες λέξεις και γράψτε αυτό το μέρος του λόγου στην αρχή κάθε στήλης του πίνακα.**
- **Συμπληρώστε τις στήλες του πίνακα με λέξεις από το υπόλοιπο κείμενο. Αν θέλετε, χρωματίστε τες στο παραπάνω κείμενο με το αντίστοιχο χρώμα.**

Ουσιαστικό	Ρήμα	Επίθετο	Άρθρο
μέρα	περνούσαμε	γαλάζια	τη
Μοίρα	μαζεύαμε	μεγάλα	τις
Δάφνη	ζωγραφίζαμε	άσπρα	της

θάλασσα	ήταν	αλημυρή	η
κοχύλια	κασούν	μόνη	οι
βότσαλα	τσιμπήσει	όλες	τον
νερομπογιές	έφευγαν	δυνατό	το
πηλάκες			στο (= σε + το)
αυλής			στην (= σε + την)
στενοχώρια			η
ώμοι			
ήλιο			
μέλισσα			
νερό			
γεύση			

Ασκήσεις Τετραδίου Εργασιών

1. Πώς βρίσκετε την ιδέα να φτιάξετε ένα άλμπουμ με τις καλοκαιρινές σας αναμνήσεις;
 - Γράψτε μια δική σας αξέχαστη ανάμνηση στην επόμενη κίτρινη σελίδα προσέχοντας τις οδηγίες που σας δίνει η Ραλλού.

Καλοκαιρινή ανάμνηση

Φέτος το καλοκαίρι πήγα με τους γονείς μου διακοπές στη Ζάκυνθο. Ήταν η πρώτη φορά που πήγα να στο νησί και είχα πολλά να δω.

Μόλις φτάσαμε στο κάμπινγκ, στήσαμε τη σκηνή και πήγαμε στο καφενείο-εστιατόριο του κάμπινγκ για να φάμε. Στο διπλανό τραπέζι καθόταν άλλη μια οικογένεια με τα δυο της παιδιά. Δεν αργήσαμε να γνωριστούμε και να γίνουμε φίλοι, μια και είχαν τη σκηνή τους δίπλα στη δική μας. Παίζαμε όλη μέρα μέσα στα δέντρα ή στην αμμουδιά. Περνούσαμε υπέροχα!

Ένα βράδυ, οι γονείς μας μαζί με τον υπεύθυνο του κάμπινγκ μάς είπαν ότι μας είχαν ετοιμάσει μια έκπληξη. Αμέσως μετά μας οδήγησαν σε μια παραλία. Κρατούσαν φακούς

Πότε και πού
ευρέθησαν αυτά που
δηγούμαι;

Ποια πρόσωπα
εμφανίζονται στην
ιστορία μου;

Τι έγινε στην αρχή;
Πώς έγινε;
Γιατί έγινε;

και μας ζήτησαν να μείνουμε ήσυχοι. Και τότε... Τι εκπληκτικό θέαμα ήταν αυτό! Είδαμε μερικές χελώνες καρέτα καρέτα να βγαίνουν στην παραλία και να γεννάνε τα αυγά τους. Τα σκέπασαν τρυφερά με την άμμο και ξαναβούτηξαν στη θάλασσα. Είχαμε μείνει άφωνοι! Δεν μπορούσαμε να το πιστέψουμε ότι είχαμε ζήσει μια τόσο όμορφη εμπειρία. Για μέρες μετά μόνο γι' αυτό μιλούσαμε.

Όσος καιρός κι αν περάσει, δε θα ξεχάσω την εικόνα της χελώνας που γεννούσε και τη φροντίδα με την οποία σκέπαζε τα αυγά της.

Τι έγινε μετά;
Τι έγινε στο τέλος;

Ποιες ήταν οι εκέ-
ψεις και τα συναι-
σθήματά μου;

2. Ο Φώτης έδειξε στους συμμαθητές του τη φωτογραφία των φίλων που έκανε στις καλοκαιρινές του διακοπές.

Παρατηρήστε τις εικόνες και γράψτε ποιος φίλος του Φώτη έχει:

- καστανά μάτια και καστανά μαλλιά
- καστανά μάτια και σγουρά κόκκινα μαλλιά
- ξανθά μαλλιά και καστανά μάτια
- ξανθά μαλλιά και μπλε μάτια

Ο Πέτρος έχει ξανθά μαλλιά και καστανά μάτια.

Ο Τζον έχει καστανά μάτια και σγουρά κόκκινα μαλλιά.

Η Μυρτώ έχει ξανθά μαλλιά και μπλε μάτια.

Η Σοφία έχει καστανά μάτια και καστανά μαλλιά.

Βρείτε τώρα και γράψτε ποια παιδιά έχουν:

- καστανά μάτια

Ο Πέτρος, η Σοφία και ο Τζον έχουν καστανά μάτια.

- ξανθά μαλλιά

Ο Πέτρος και η Μυρτώ έχουν ξανθά μαλλιά.

Τι πρέπει να θυμάμαι από το σημερινό μάθημα

1. Πώς να διηγούμαι ένα γεγονός που έζησα

Όταν διηγούμαι ένα γεγονός που έζησα, γράφω:

- Πότε και πού συνέβη
- Ποια πρόσωπα συμμετείχαν
- Την εξέλιξη των πραγμάτων από την αρχή ως το τέλος
- Πώς ένιωθα και τι σκεφτόμουν

- 2.** Το **υποκείμενο** του ρήματος είναι μια λέξη (ουσιαστικό, αντωνυμία, μετοχή) που δείχνει ποιος/ποια/ποιο ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι τα υποκείμενα των παρακάτω προτάσεων.
- π.χ. *Η Ελένη μαθαίνει κιθάρα.* (Ποια μαθαίνει κιθάρα; Η Ελένη)
Αυτό γκρεμίστηκε το 1999. (Ποιο γκρεμίστηκε; Αυτό)
Ο παππούς κοιμάται. (Ποιος κοιμάται; Ο παππούς)
- 3. Μέρη του λόγου** ονομάζουμε τις κατηγορίες στις οποίες χωρίζουμε τις λέξεις με βάση τα κοινά τους χαρακτηριστικά. Έτσι, έχουμε τα άρθρα, τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τις αντωνυμίες, τα ρήματα, τις μετοχές, τα επιρρήματα, τους συνδέσμους, τις προθέσεις και τα επιφωνήματα. Κάποιοι επιστήμονες πιστεύουν ότι τα μόρια και τα αριθμητικά αποτελούν επίσης ξεχωριστά μέρη του λόγου.
- 4. Άρθρα** είναι οι μικρές λέξεις που μπαίνουν μπροστά από τα ουσιαστικά. Το οριστικό άρθρο (**ο, η, το**) το χρησιμοποιούμε μπροστά από ουσιαστικά γνωστά και ορισμένα. Το αόριστο άρθρο (**ένας, μια, ένα**) το χρησιμοποιούμε μπροστά από ουσιαστικά άγνωστα ή αόριστα. Τα άρθρα κλίνονται και συμφωνούν πάντα με το ουσιαστικό που συνοδεύουν στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.
- π.χ. *το τετράδιο της Άννας, ένας αϊτός καθότανε*
- 5. Ουσιαστικά** λέγονται οι λέξεις που αναφέρονται σε πρόσωπα, ζώα, πράγματα, ενέργειες, καταστάσεις, έννοιες ή ιδιότητες. Χρησιμοποιούμε το ουσιαστικό για να ονοματίσουμε όχι μόνο κάτι που υπάρχει γύρω μας και το αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας (συγκεκριμένα), αλλά και αυτά που αντιλαμβανόμαστε με τη σκέψη, το μυαλό μας (αφηρημένα).
- π.χ. *το κουνάβι, η αλληλεγγύη, ο εγωισμός*
- 6. Επίθετα** είναι λέξεις που συνοδεύουν ουσιαστικά και μας δίνουν πληροφορίες γι' αυτά. Έχουν τρία γένη και συμφωνούν πάντα στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση με το ουσιαστικό που συνοδεύουν. Τα επίθετα κλίνονται και (τα περισσότερα) κατά την κλίση τους κρατούν τον τόνο στην ίδια θέση.
- π.χ. *ο χρυσός σταυρός, της χρυσής λίρας, τα χρυσά κοσμήματα*
- 7. Ρήμα.** Τα ρήματα είναι λέξεις που φανερώνουν ότι κάποιος ενεργεί, παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Με τα ουσιαστικά και τα επίθετα περιγράφουμε τον κόσμο μας, τον αντιλαμβανόμαστε όπως μέσα από μια φωτογραφία, με τα ρήματα του δίνουμε ζωή και δράση, κίνηση και μεταβολή όπως σε μια κινηματογραφική ταινία.
- π.χ. *το κουνάβι κοιμάται, η αλληλεγγύη χάθηκε, ο εγωισμός του νίκησε*

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Ορθογραφία

Πέρασα ωραία το καλοκαίρι. Έπαιξα με τα κύματα, έκανα μακροβούτια, μάζευα κοχύλια, ψάρεα και άνοιγα με τη βάρκα μου δρόμους στη θάλασσα. καλοκαιρινός, -ή, -ό, ανοιξιάτικος, -η, -ο, φθινοπωρινός, -ή, -ό, χειμωνιάτικος, -η, -ο

Μαθαίνω την ορθογραφία μου. Πρώτα κοιτάζω καλά τις λέξεις, κλείνω τα μάτια μου και σκέφτομαι πώς γράφονται.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

- ✓ Οι λέξεις **ανοίγω** και **άνοιξη** ανήκουν στην ίδια οικογένεια και γράφονται με **οι**.
- ✓ Τα ρήματα σε -εύω (όπως τα **ψαρεύω** και **μαζεύω**) γράφονται με **ευ**. Εξαιρείται το ρήμα **κλέβω**.
- ✓ Το **καλοκαίρι** είναι σύνθετη λέξη, από τις λέξεις **καλός** και **καιρός** (όπως και οι λέξεις **καλοκαιρινός**, **κατακαλόκαιρο**, **καλοκαιριάτικα**) και γράφεται με **αι**.

2. Αφού διαβάσεις τους παρακάτω κανόνες για το υποκείμενο, να προσπαθήσεις να βρεις τα υποκείμενα των υπογραμμισμένων ρημάτων στο κείμενο που ακολουθεί.

Το υποκείμενο

- Το υποκείμενο ενός ρήματος μπορεί να είναι παραπάνω από μία λέξεις:
π.χ. *Θα μας επισκεφτούν ο θείος και η θεία.*
(Ποιοι θα μας επισκεφτούν; Ο θείος και η θεία)
- Το υποκείμενο ενός ρήματος μπορεί να λείπει από την πρόταση:
π.χ. *Έρχομαι!* (Ποιος έρχεται; Εγώ)
Έφτασε! (Ποιος έφτασε; Ο καφές)
- Υπάρχουν ρήματα που δεν έχουν υποκείμενο:
π.χ. *Βρέχει, φυσάει, ξημέρωσε, κάνει κρύο/ζέστη κ.ά.*

Στο κρυφό έπαιζαν πέντε παιδιά. Όταν τα φύλαγε η Νάντια, είχε ήδη σκοτεινάσει ο ουρανός από τα σύννεφα.

- Πέντε, δέκα-δεκαπέντε, είκοσ'-εικοσπέντε...

Ο Θοδωρής και ο Μάριο έτρεξαν γρήγορα κάτω από τη σκάλα. Η Σοφία και η Ζέφη κρύφτηκαν πίσω από τον πράσινο κάδο.

Η Νάντια φώναξε «φτου και βγαίνω» την ίδια στιγμή που άστραψε. Σε δευτερόλεπτα έπιασε βροχή. Ο Θοδωρής και ο Μάριο δεν κουνήθηκαν βλέποντας τη Νάντια να πλησιάζει. Η Σοφία έβαλε τα κλάματα και η Ζέφη νιαούριζε πως θα βραχεί και θα αρρωστήσει πάλι και θα χάσει το θέατρο την Παρασκευή.

Η Νάντια φώναξε «σας είδα, σας είδα, φτου μια Ζέφη, φτου μια Νάντια»!

Ρήμα	Ερώτηση που κάνω	Υποκείμενο
έπαιζαν	ποιοι έπαιζαν;	(πέντε) παιδιά

Το κείμενο του μαθήματος

Δυο λόγια για το κείμενο

Το κείμενο ξεκινάει με μια περιγραφή του σχολείου και των αιθουσών που υπάρχουν σε κάθε όροφο και προορίζονται για τις μικρές και τις μεγάλες τάξεις του δημοτικού. Ακολουθεί η αφήγηση του μαθητή για το πώς ανέβαινε τη σκάλα που οδηγούσε στον πάνω όροφο την πρώτη ημέρα που θα πήγαινε στην Τετάρτη τάξη, καθώς και ο διάλογός του με τον επιστάτη του σχολείου.

Λεξιλόγιο

διώροφο: με δύο ορόφους (ισόγειο και πρώτο όροφο) ■ επίθ. *διώροφος, -η, -ο*· ενώ η λέξη *όροφος* γράφεται με **-ο**, τα σύνθετά της γράφονται με **-ω** (π.χ. *τριώροφος, τετραώροφος* κτλ.)

μαρμαρένια: φτιαγμένα από μάρμαρο ■ επίθ. *μαρμαρένιος, -α, -ο*

ο επιστάτης (ουσ.): εργαζόμενος που επιβλέπει τον χώρο του σχολείου και φροντίζει να λειτουργούν όλα σωστά

με λαχτάρα: με μεγάλη και έντονη επιθυμία ■ ουσ. *η λαχτάρα*

καμαρωτά: με καμάρι, με τρόπο που δείχνει ότι είμαι περήφανος ■ επίρρημα από το επίθ. *καμαρωτός, -ή, -ό*

μετράει το μπόι μου: μετράει πόσο ύψος έχω ■ ουσ. *το μπόι*

γνέφει: μου κάνει νόημα με τα χέρια, το κεφάλι ή τα μάτια ■ ρήμ. *γνέφω*

Χωρισμός ενοτήτων

Ενότητες	Θέμα – Τίτλος
Το σχολείο είναι διώροφο... Σκαλί, σκαλί!	Περιγραφή του σχολείου: πώς είναι χωρισμένο και τι προσέχει ο επιστάτης
Από τότε που πρωτοπήγα... γνέφει και φεύγει.	Η άνοδος του μαθητή από το ισόγειο στον πρώτο όροφο

Η περίληψη του κειμένου

Ο μικρός μαθητής, όταν ήταν στην Πρώτη, στη Δευτέρα και στην Τρίτη τάξη, επιθυμούσε να ανεβεί τη μαρμαρένια σκάλα και να πάει στις τάξεις που είναι τα μεγαλύτερα παιδιά. Φέτος, που πάει πια στην Τετάρτη τάξη, ήρθε και η δική του σειρά και η καρδιά του χτυπά δυνατά από τη χαρά που νιώθει.

1. Ποια ήταν η λαχτάρα του μαθητή όταν ήταν στις μικρότερες τάξεις;

2. Τι αλλάζει τώρα που πηγαίνει στην Τετάρτη τάξη;

Ασκήσεις Βιβλίου Μαθητή

1. Κυκλώστε τα γράμματα που αντιστοιχούν στις σωστές απαντήσεις. Έτσι θα σχηματιστεί μια λέξη που επαναλαμβάνεται συχνά στο κείμενο.

1. Ποια πρόσωπα μιλούν σ' αυτή την ιστορία;

- Λ) Ο επιστάτης και ο διευθυντής.
- Α) Ένας δάσκαλος με έναν μαθητή.
- Σ) Ένας μαθητής και ο επιστάτης.

2. Σε ποια τάξη πηγαίνει ο μαθητής;

- Α) Στην Πρώτη τάξη.
- Ι) Στην Τρίτη τάξη.
- Κ) Στην Τετάρτη τάξη.

3. Πού βρίσκεται η Τρίτη τάξη;

- Α) Στο ισόγειο.
- Λ) Στον πρώτο όροφο.
- Ε) Στον δεύτερο όροφο.

4. Γιατί ο μαθητής μέχρι τώρα δεν μπορούσε να ανεβεί τη σκάλα; Γιατί...

- Σ) είχε πάθει κάποιο ατύχημα.
- Λ) ήταν μαθητής των μικρών τάξεων.
- Ι) η σκάλα δεν είχε κάγκελα και ήταν επικίνδυνη.

5. Τι σημαίνει για τον μαθητή ότι τώρα μπορεί να ανεβεί τη σκάλα; Σημαίνει ότι...

- P) έγινε πια καλός μαθητής.
 I) είναι πια μαθητής των μεγάλων τάξεων.
 O) τώρα πια μπορεί να κάνει παρέα με τους μαθητές των μικρότερων τάξεων.

Βρήκατε τη λέξη; Μπορείτε να τη γράψετε εδώ: ΣΚΑΛΙ

2. Το παιδί ένιωσε μεγάλη χαρά όταν επιτέλους έφτασε η στιγμή να ανεβεί τη σκάλα του σχολείου που οδηγούσε στις μεγαλύτερες τάξεις.

Βρείτε και αντιγράψτε τα σημεία του κειμένου όπου φαίνεται:

- η επιθυμία του παιδιού να ανεβεί τη σκάλα.

«Από τότε που πρωτοπήγα στο σχολείο, κρυφοκοιτάζω τη σκάλα με λιχτιάρα. Μια φορά μάλιστα την ανέβηκα στα κρυφά».

- η χαρά του παιδιού που πραγματοποίησε την επιθυμία του.

«Πατώ καθένα σκαλοπάτι, σιγά σιγά, καμαρωτά».

«– Για πάνω, του απαντώ και χτυπάει η καρδιά μου. Για πάνω, λiew ξανά, για να το ακούσει πιο καλά. Μα ξέρω πως το είπα δυνατά πιο πολύ για να το ακούσω εγώ ο ίδιος».

3. Πώς κρίνετε τη συμπεριφορά του επιστάτη απέναντι στους μαθητές των μικρότερων τάξεων;

A) Παράξενη.

B) Αυστηρή.

Γ) Σωστή.

- **Δικαιολογήστε την απάντησή σας στις παρακάτω γραμμές:**

Ο επιστάτης συμπεριφερόταν τρυφερά και ευγενικά στα παιδιά. Αυτός και οι δάσκαλοι είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια των παιδιών. Οι συμβουλές του ήταν σωστές και απαραίτητες. Ξέρουμε πόσο επικίνδυνο είναι το ανέβασμα και το κατέβασμα της σκάλας, ειδικά για τα μικρά παιδιά.

4. Ο μαθητής που αφηγείται την ιστορία είναι επιτέλους μαθητής της Δ΄ τάξης. Να τι έγραψε, για να μοιραστεί τη χαρά του, σ' έναν φίλο του που γνώρισε στις καλοκαιρινές διακοπές:

Για πρώτη φορά είμαι χαρούμενος που το σχολείο μας είναι δωώροφο! Μέχρι τώρα ήταν πολύ δύσκολο να ανέβουμε στον δεύτερο όροφο, αφού ο επιστάτης το απαγόρευε. Σήμερα όμως ανέβηκα τη σκάλα καμαρωτά καμαρωτά. Το πρώτο δώωο το περάσαμε συζητώντας για τις καλοκαιρινές μας διακοπές. Το μόνο δισάρεστο ήταν ότι η περυσινή μας δασκάλα πήρε μετάθεση σε άλλο σχολείο.

- Ποιες λέξεις έγραψε λάθος ο μαθητής; Μπορείτε να τις γράψετε εσείς σωστά;
διώροφο, δώρο, δυσάρεστο
- Συμπληρώστε στα κενά των λέξεων το α' συνθετικό δι(σ)- ή δυσ- που λείπει, για να δείξετε στη Ραλλού ότι καταλάβατε αυτά που σας εξήγησε:
 - Στην Αφρική έγινε ένα μεγάλο αεροπορικό **δυστύχημα**.
 - Η λέξη «γάτα» είναι **δισύλληθη**.
 - Το έτος 2004 ήταν **δίσεκτο** (το έτος που έχει 366 μέρες).
 - Η **δυσσομία** από τα σκουπίδια έφτανε ως τον τρίτο όροφο.
 - Η τοπική εφημερίδα δημοσίευσε ένα **δίστηλο** άρθρο για τη σχολική μας παράσταση.
 - Ο ξενοδόχος μάς είπε πως έχει ελεύθερο μόνο ένα **δίκλινο** δωμάτιο (το δωμάτιο που έχει δύο κρεβάτια).

Ασκήσεις Τετραδίου Εργασιών

1. Η ακροστιχίδα της Τετάρτης τάξης

Συμπληρώστε την ακροστιχίδα με φράσεις που έχουν σχέση με την καινούρια σας τάξη.

Τώρα που πηγαίνω στην Τετάρτη τάξη, νιώθω πολύ χαρούμενος!

Έχω ανεβεί ένα σκαλί παραπάνω και είμαι μεγαλύτερος.

Τα καινούρια μου βιβλία μου αρέσουν πολύ.

Αγωνιώ να ξεκινήσουν τα μαθήματα για να μάθω καινούρια πράγματα.

Ρήματα και ουσιαστικά είναι ανακατεμένα στο κεφάλι μου.

Τα Μαθηματικά μου φαίνεται ότι τα έχω ξεχάσει τελείως.

Ήρθε η ώρα να δω ξανά τους συμμαθητές μου.

Την καινούρια μου δασκάλα τη λένε Αρετή.

Ακούω τη φωνή της δασκάλας μου και νιώθω ότι όλα θα πάνε καλά.

Ξέρω ότι το καλοκαίρι τέλειωσε πια και ήρθε η ώρα για δουλειά.

Η σχολική χρονιά αρχίζει και εύχομαι να είναι καλή και δημιουργική.

2. Το καινούριο σχολείο

Τα πολύ μικρά παιδιά, του νηπιαγωγείου, ήτανε γύρω απ' τις κούνιες, τις τσουλήθρες, τον μύλο που γυρνούσε φορτωμένος. Η φωνή τους αντηχούσε χαρούμενα. Είχανε νοσταλγήσει τα παιχνίδια του σχολείου και τα ξανάβρισκαν με

μια λαχτάρα που ρόδιζε τα μάγουλά τους. Στη μέση της αυλής ορθωνόταν ένα μεγάλο πεύκο. Στη σκιά του, πολλοί μαθητές, άλλοι όρθιοι, άλλοι καθισμένοι στους δυο ξύλινους πάγκους, συζητούσαν ζωηρά. Πρώτη μέρα του Οκτώβρη κι έκανε ζέστη πολλή, ήες και δεν έκανε καρδιά στο καλοκαίρι να φύγει, ν' αρχίσει το φθινόπωρο.

Ζωρζ Σαρή, *Το ψέμα*, Εκδόσεις Πατάκη

- Υπογραμμίστε στο κείμενο 4 ουσιαστικά με μολύβι, 4 ρήματα με κόκκινο στυλό, 4 επίθετα με πράσινο στυλό και 4 άρθρα με μπλε στυλό, και γράψτε τα παρακάτω.

Ουσιαστικά:	παιδιά, νηπιαγωγείου, κούνιες, τσουλήθρες, μύλο, φωνή, παιχνίδια, σχολείου, λαχτάρα, μάγουλα, μέση, αυλής, πεύκο, σκιά, μαθητές, πάγκους, μέρα, Οκτώβρη, ζέστη, καρδιά, καλοκαίρι, φθινόπωρο
Ρήματα:	ήτανε, γυρνούσε, αντηχούσε, είχανε νοσταλγήσει, ξανάβρισκαν, ρόδιζε, ορθωνόταν, συζητούσαν, έκανε, να φύγει, ν' αρχίσει
Επίθετα:	μικρά, μεγάλο, πολλοί, όρθιοι, δυο (αριθμητικό επίθετο), ξύλινους, πρώτη (αριθμητικό επίθετο), πολλή
Άρθρα:	τα, του, τις, το, η, μια, στη (σύνθετο άρθρο), της, ένα, στους (σύνθετο άρθρο), στο (σύνθετο άρθρο)

3. «Ο επιστάτης είπε στα μικρότερα παιδιά να κάνουν υπομονή». Συχνά χρησιμοποιούμε εκφράσεις με το ρήμα «κάνω», όπως την έκφραση «κάνω υπομονή».

- Χρησιμοποιώντας εκφράσεις με το ρήμα «κάνω», βρείτε τι σκέφτεται η Ραλλού.

– Μακάρι να μπορούσα να κάνω συνέχεια ταξίδια σε διάφορα μέρη της γης!

– Θα ήθελα να κάνω ενόργανη γυμναστική.

- Διαβάστε τις παρακάτω φράσεις με το ρήμα «κάνω» και συζητήστε για τη σημασία τους. Ξαναγράψτε τις προτάσεις αντικαθιστώντας τις φράσεις με τα πλάγια γράμματα με τα κατάλληλα ρήματα.

Στο διάλειμμα τα παιδιά **σχεδίαζαν** την ημερήσια εκδρομή τους.

Πολύ συχνά **ονειρεύομαι** τις καλοκαιρινές μας διακοπές.

Ο Σπίθας, το σκυλάκι μου, **χαίρεται** όταν με βλέπει να γυρίζω από το σχολείο.

Ο τροχονόμος **έπλεξε** το σχολικό λεωφορείο.

Το Σάββατο, πριν ανοίξουν τα σχολεία, πήγαμε στην αγορά **για να ψωνίσουμε**.

Τι πρέπει να θυμάμαι από το σημερινό μάθημα

1. Οι χρόνοι, οι φωνές, οι εγκλίσεις του ρήματος

Το ρήμα παρουσιάζεται στη γλώσσα μας με πολλές μορφές. Είναι ένα από τα κλιτά μέρη του λόγου. Οι μορφές αυτές μας δίνουν πολλές πληροφορίες: Ποιος ενεργεί ή ποιος παθαίνει, πού πάει η ενέργεια, πόσοι ενεργούν ή παθαίνουν, πότε συμβαίνει η ενέργεια, πώς τη βλέπει ο ομιλητής (συνοπτικά ή εξακολουθητικά ή τελειωμένη-συντελεσμένη), με ποια ψυχική διάθεση εκφράζει αυτή την ενέργεια κ.ά.

2. Χρόνοι

Τα ρήματα σχηματίζουν τους χρόνους, για να δείξουν:

α. ότι κάτι γίνεται τώρα (στο **παρόν**: ενεστώτας, παρακείμενος)

β. ότι κάτι έγινε πριν (στο **παρελθόν**: παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος)

γ. ότι κάτι θα γίνει μετά (στο **μέλλον**: εξακολουθητικός μέλλοντας, συνοπτικός μέλλοντας, συντελεσμένος μέλλοντας)

3. Φωνές

Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ω** ή **-ώ** βρίσκονται στην **ενεργητική** φωνή. Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-μαι** βρίσκονται στην **παθητική** φωνή. Πολλά ρήματα σχηματίζονται και στις δυο φωνές: *κλείνω - κλείνομαι, πιάνω - πιάνομαι*. Κάποια ρήματα έχουν μόνο την ενεργητική φωνή: *φταίω, γερνώ, υπάρχω, ξυπνώ* κ.ά. Κάποια ρήματα έχουν μόνο την παθητική φωνή: *εκμεταλλεύομαι, σκέφτομαι, ονειρεύομαι, χασμουριέμαι* κ.ά.

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Ορθογραφία

Ο επιστάτης κρυφοκοίταζε τα παιδιά που ανέβαιναν από το ισόγειο στους πάνω ορόφους του διώροφου σχολείου. Πρόσεχε να μη συμβεί τίποτα δυσάρεστο.

Μαθαίνω την ορθογραφία μου. Πρώτα κοιτάζω καλά τις λέξεις, κλείνω τα μάτια μου και σκέφτομαι πώς γράφονται.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

- ✓ Η λέξη **ισόγειο** γράφεται με **ι**, όπως το **ίσος**, και με **ει**, όπως τα **υπόγειο**, **απόγειο**, **υδρόγειος** κτλ.
- ✓ Η λέξη **κρυφοκοιτάζω** γράφεται με **υ**, **ο**, όπως το **κρυφός**, και με **οι**, όπως το **κοιτάζω**.

2. Κάθε ομάδα έχει και από μια λέξη που δεν ταιριάζει με τις υπόλοιπες, δεν ανήκει στην οικογένεια. Μπορείς να την εντοπίσεις και να τη διαγράψεις;

δισεκατομμύριο
 δισέλιδος
 δισκόφρενο
 Δίστομο
 δισύλληβος

δυσεύρετος
 δύση
 δύσκολος
 δυσνόητος
 δυσηρόσιτος

3. Με ι ή με υ; Μπορείς να συμπληρώσεις;

δ.....σεπίλυτος δ.....σανάλογος δ.....πρόσωπος δ.....σάρετος

4. Μπορείς να εξηγήσεις τι σημαίνει;

διήμερο

δύσμοιρος

5. Μπορείς να αλληλόξεις το πρώτο συνθετικό της λέξης έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια αντίθετη λέξη;

δυσκίνητος

δυσκοιλοχώνευτος

6. Μπορείς να αλληλόξεις το πρώτο συνθετικό της λέξης έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια διαφορετική λέξη;

δίτερμα

δίχρονος

7. Ξαναγράψε τις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώντας το **κάνω** με **όποιο** από τα ρήματα της παρένθεσης νομίζεις ότι ταιριάζει. Ξεκίνησε πρώτα από αυτό που νομίζεις πιο εύκολο.

Το παντελόνι αυτό δε σου κάνει πια. _____	στρίβω
Ο παππούς μου έχει ζάχαρο και δεν κάνει να τρώει γλυκά. _____	επιτρέπεται
Κάνε δεξιά, μπαμπά, εδώ είναι η κατασκήνωση. _____	μαθαίνω
Η θεία μου έκανε ένα κοριτσάκι. _____	ισούμαι με
Η Σόνια και η Ιρίνα κάνουν χορό. _____	χωράω
Πέντε επί πέντε κάνει είκοσι πέντε. _____	γεννώ

8. Μπορείς να γράψεις δικές σου προτάσεις χρησιμοποιώντας μερικές από τις παρακάτω φράσεις;

κάνω άνω κάτω, κάνω καφέ, κάνω πάρτι, κάνω τη Βουγιουκλάκη, κάνω το τραπέζι, τα κάνω μούσκεμα (ή σαλάτα), κάνω την πάπια, (ή τον ψόφιο κοριό), κάνω (κάποιον) μαύρο, την κάνω ταράτσα

Το κείμενο του μαθήματος

Δυο λόγια για το κείμενο

Με τον τίτλο «Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο» έχουμε δύο κείμενα που αναφέρονται στην εκπαίδευση όπως ήταν στην αρχαία Αθήνα και όπως μπορεί να είναι στο μέλλον. Στο πρώτο κείμενο περιγράφονται οι ρόλοι του δασκάλου και του μαθητή στην αρχαιότητα, με βάση τις πληροφορίες που αντλούμε από τις ιστορικές πηγές. Στο δεύτερο κείμενο ο συγγραφέας περιγράφει πώς θα είναι το «ηλεκτρονικό» σχολείο του μέλλοντος, έτσι όπως το φαντάζεται ο ίδιος με βάση τις τεχνολογικές εξελίξεις που πιστεύει ότι θα πραγματοποιηθούν.

Λεξιλόγιο

λιτό πρωινό: απλό πρωινό γεύμα, που δεν έχει άφθονες ή πολυτελείς τροφές ■ επίθ. *λιτός, -ή, -ό*

σταρένιο ψωμί: ψωμί φτιαγμένο με αλεύρι που έγινε από σιτάρι. ■ επίθ. *σταρένιος, -α, -ο*

κριθαρένιο ψωμί: ψωμί φτιαγμένο με αλεύρι που έγινε από κριθάρι. ■ επίθ. *κριθαρένιος, -α, -ο*

ο δούλος (ουσ.): στην αρχαία Ελλάδα έτσι ονομαζόταν ένα πρόσωπο που είχε χάσει την ελευθερία του και εξαναγκαζόταν να δουλεύει χωρίς να παίρνει αμοιβή ως υπηρέτης σε κάποια οικογένεια, σε δημόσια έργα των πόλεων, σε αγροτικές δουλειές, σε εργαστήρια τεχνιτών κτλ.· συνήθως ήταν αιχμάλωτοι πολέμου, ζούσαν σε πολύ άσχημες συνθήκες και τούς φέρονταν άσχημα οι κύριοί τους

το καθήκον (ουσ.): το έργο που έχει αναλάβει κάποιος ή του έχει ανατεθεί και είναι υποχρεωμένος να το εκτελέσει

να συνοδεύει το παιδί: να πηγαίνει μαζί με το παιδί, για να το οδηγεί και να το προστατεύει ■ ρήμ. *συνοδεύω*

σκαμνάκια: χαμηλά ξύλινα καθίσματα χωρίς πλάτη ■ ουσ. **το σκαμνάκι**, υποκοριστικό του ουσ. **το σκαμνί**

κομμάτια παπύρου: φύλλα όμοια με χοντρό χαρτί, που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι για να γράφουν, τα οποία ήταν φτιαγμένα από ένα φυτό που ονομαζόταν πάπυρος ■ ουσ. **ο πάπυρος**

κυρτωμένα: καμπύλα, τοξωτά ■ μτχ. παρακ. **κυρτωμένος, -η, -ο** του ρήμ. **κυρτώνομαι**

έχουν καταργηθεί: δεν ισχύουν πια και δε χρησιμοποιούνται ■ παρακ. του ρήμ. **καταργούμαι**

γραφικό χαρακτήρα: την όψη και τα χαρακτηριστικά του τρόπου που γράφει τα γράμματα κάποιος άνθρωπος

άθραυστη: που δε σπάει ■ επίθ. **άθραυστος, -η, -ο**

ξεναγούνται στο εσωτερικό του ναού: τους δείχνουν το εσωτερικό του ναού και τους μιλούν για την ιστορία του ■ ρήμ. **ξεναγούμαι**

χρυσελέφαντινο: φτιαγμένο από χρυσάφι και ελεφαντόδοντο ■ επίθ. **χρυσελέφαντινος, -η, -ο**

μέσω διαδικτύου: από το ίντερνετ, το δίκτυο μέσα από το οποίο συνδέονται μεταξύ τους υπολογιστές από κάθε μέρος του κόσμου ■ ουσ. **το διαδίκτυο**

πρόθυμος: που έχει διάθεση και όρεξη να κάνει κάτι ■ επίθ. **πρόθυμος, -η, -ο**

καταπληκτικό: ξεχωριστό και εντυπωσιακό ■ επίθ. **καταπληκτικός, -ή, -ό**

Χωρισμός ενοτήτων

1ο άρθρο

Ενότητες	Θέμα – Τίτλος
Με το πρώτο φως... του «γραμματιστή».	Η πρωινή προετοιμασία για το σχολείο και ο ρόλος του «παιδαγωγού»
Γραμματιστής ονομαζόταν... στα μαθήματά του.	Το σχολείο των αρχαίων χρόνων: τα μαθήματα, τα όργανα γραφής, ο γραμματιστής και ο παιδαγωγός

2ο άρθρο

Ενότητες	Θέμα – Τίτλος
Βρισκόμαστε στο έτος... για τη μέλητη στο σπίτι.	Η πρωινή προετοιμασία για το σχολείο
Η «ηλεκτρονική σχολική τσάντα»... κάθε είδους κακομεταχείριση.	Το σχολείο του μέλλοντος και τα σχολικά είδη που θα έχουν τα παιδιά
Στο μάθημα της Ιστορίας... Το μέλλον είναι τώρα!	Το μάθημα της ιστορίας μέσα από τον υπολογιστή

Η περίληψη του κειμένου

Τα παιδιά στην αρχαιότητα μάθαιναν γραφή, ανάγνωση και αριθμητική. Έγραφαν, ή καλύττερα χάραζαν με τη γραφίδα, πάνω σε κέρινη πλάκα ή σε πάπυρο αυτά που τους έλεγε ο γραμματιστής και τα μελετούσαν στο σπίτι. Τα παιδιά του μέλλοντος θα έχουν έναν υπολογιστή ο οποίος θα περιέχει όλη την ύλη των μαθημάτων, εικόνες, βίντεο και ήχο. Με ένα ηλεκτρονικό στυλό θα κρατούν σημειώσεις ανοίγοντας ένα «παράθυρο» στην οθόνη του υπολογιστή.

1. Ποια πράγματα ήταν απαραίτητα για την εκπαίδευση ενός παιδιού στην αρχαιότητα;

2. Ποια πράγματα θα είναι απαραίτητα για την εκπαίδευση ενός παιδιού στο μέλλον;

Ασκήσεις Βιβλίου Μαθητή

1. Παίξτε το παιχνίδι σωστό – λάθος με τον διπλανό σας. Διαβάστε τα κείμενα και σημειώστε X στο αντίστοιχο κουτάκι.

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Τα παιδιά στα αρχαία χρόνια πήγαιναν σχολείο το απόγευμα.		X
Ο «παιδαγωγός» συνόδευε τα παιδιά στο σπίτι του «γραμματιστή».	X	
Τα παιδιά χρησιμοποιούσαν τη «γραφίδα» για να γράφουν και να σβήνουν.	X	
Στο μέλλον οι μαθητές θα χρησιμοποιούν, αντί για τσάντες, λεπτές οθόνες υπολογιστών.	X	
Στο σχολείο του μέλλοντος δε θα υπάρχουν σχολικά βιβλία.		X
Ένας διάσημος ιστορικός είναι μέσα στην τάξη και παρακολουθεί το μάθημα της Ιστορίας.		X

2. Γυρίστε με τη μηχανή του χρόνου στην αρχαία εποχή και περιγράψτε πώς πενούσαν τη μέρα τους οι μικροί μαθητές.

Ξαναδιαβάστε το κείμενο αρχίζοντας έτσι:

Με το πρώτο φως του ήλιου τα παιδιά (όσα ήταν πάνω από 7 χρονών) είναι στο πόδι. Τρώνε ένα λιτό πρωινό... με σταρένιο ή κριθαρένιο ψωμί και μετά γραμμή για το σχολείο. Παρέα με τον «παιδαγωγό» –έναν δούλο που καθήκον του είναι να συνοδεύει παντού το παιδί– πηγαίνουν στο σπίτι του «γραμματιστή».

Γραμματιστής ονομάζεται ο δάσκαλος που μαθαίνει στα παιδιά γραφή, ανάγνωση και αριθμητική – αργότερα, τα βάζει να μελετούν και στίχους από τα έπη του Ομήρου. Τα παιδιά κάθονται σε скаμνάκια, ακουμπούν στα γόνατά τους σκληρές πλάκες από κερί ή κομμάτια παπύρου και πάνω τους χαράζουν με τη μυτερή άκρη ενός ειδικού εργαλείου, της «γραφίδας». Την άλλη άκρη της γραφίδας, που είναι πηλατιά και στρογγυλεμένη, τη χρησιμοποιούν για να σβήνουν.

Οι δάσκαλοι κάθονται στους «θρόνους», δηλαδή σε καρέκλες με πλάτη και κυρτωμένα πόδια. Όση ώρα διαρκεί το μάθημα, ο παιδαγωγός μένει στην αίθουσα διδασκαλίας. Θέλει δε θέλει, ακούει κι αυτός την παράδοση κι αργότερα στο σπίτι μπορεί να βοηθήσει το παιδί στα μαθήματά του.

3. Περιγράψτε στους γονείς σας πώς θα λειτουργεί η «ηλεκτρονική τσάντα» στο σχολείο του μέλλοντος.

Ξαναγράψτε τη δεύτερη παράγραφο του κειμένου αρχίζοντας έτσι:

Η «ηλεκτρονική σχολική τσάντα του παιδιού» θα είναι ένας υπολογιστής... που θα περιέχει την ύλη των απαραίτητων βιβλίων, με κείμενο, βίντεο, ήχο και φωτογραφίες. Με ένα ηλεκτρονικό στυλό, το παιδί θα μπορεί να υπογραμμίσει και να κρατήσει σημειώσεις, ανοίγοντας ένα «παράθυρο» στην οθόνη της «τσάντας», που θα αναγνωρίζει φυσικά τον γραφικό χαρακτήρα του. Η «τσάντα», άθραυστη και αδιάβροχη, θα αντέχει κάθε είδους κακομεταχείριση.

4. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα για να δείξετε τι γινόταν στο αρχαίο σχολείο, τι γίνεται στο σημερινό και τι θα γίνεται στο σχολείο του μέλλοντος.

Στο αρχαίο σχολείο	Στο σημερινό σχολείο	Στο σχολείο του μέλλοντος
Ο «γραμματιστής» μάθαινε στα παιδιά γραφή, ανάγνωση και αριθμητική.	Ο δάσκαλος μαθαίνει στα παιδιά γραφή, ανάγνωση και αριθμητική.	Ο δάσκαλος θα μαθαίνει στα παιδιά τα πάντα με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή.
Οι μαθητές έσβηναν με το πίσω μέρος της γραφίδας.	Οι μαθητές σβήνουν με τη βοήθεια της γόμας.	Οι μαθητές θα σβήνουν με ηλεκτρονική γόμα.
Ο μαθητής είχε σκληρές κέρινες πλάκες ή παπύρους για να γράφει.	Ο μαθητής έχει τετράδια για να γράφει.	Ο μαθητής θα έχει μια ηλεκτρονική οθόνη για να γράφει.

5. Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις διαλέγοντας κάθε φορά από την παρένθεση τη λέξη με τη σωστή ορθογραφία.

- Ο δάσκαλος έστειλε στον πατέρα του Κώστα ένα ηλεκτρονικό **μήνυμα**.
- Τα παιδιά στο αρχαίο σχολείο μάθαιναν **αριθμητική**, γραφή και ανάγνωση από τον «γραμματιστή».
- Τα παιδιά έγραφαν πάνω σε κέρινες πλάκες με ένα ειδικό **εργαλείο**, που το έλεγαν **γραφίδα**.
- Ο παιδαγωγός παρέμενε στην **αίθουσα** διδασκαλίας κατά τη διάρκεια του μαθήματος.
- Το βιβλίο της Ιστορίας **συνοδεύεται** από ένα σιντιρόμ (CD-ROM).
- Οι μαθητές **ανοίγοντας** την οθόνη της σχολικής τους τσάντας βλέπουν τον Παρθενώνα.

Ασκήσεις Τετραδίου Εργασιών

1. Συμπληρώστε τα ρήματα και στους τρεις χρόνους, στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακ. Μέλλοντας
διαβάζει	διάβαζε	θα διαβάζει
τρέχουμε	τρέχαμε	θα τρέχουμε

λύνετε	λύνατε	θα λύσετε
συμπληρώνεις	συμπληρώνες	θα συμπληρώνεις
ανοίγουν	άνοιγαν	θα ανοίγουν
ζωγραφίζω	ζωγράφιζα	θα ζωγραφίζω

2. Νέο σχολικό έτος!

- Για ποιο λόγο έγραψε αυτό το άρθρο η δημοσιογράφος; Σχολιάστε το σκίτσο που συνοδεύει το άρθρο.

Η δημοσιογράφος έγραψε αυτό το άρθρο για να κάνει εμάς τα παιδιά, τους γονείς και τους δασκάλους μας να σκεφτούμε πόσο χρήσιμα είναι όλα αυτά που αγοράζουμε για το σχολείο κάθε χρόνο. Ας σκεφτούμε ότι αυτή με πολύ λιγότερα πράγματα κατάφερε να σπουδάσει και να γίνει μια καλή, καταξιωμένη δημοσιογράφος. Έχουμε αναρωτηθεί ποτέ ποια απ' όλα αυτά χρησιμοποιούμε; Υπάρχει λόγος να τα κουβαλάμε κάθε μέρα στη σάκα μας;

Αυτό ακριβώς σατιρίζει το σκίτσο. Η σάκα μας γεμίζει καθημερινά μ' έναν σωρό πράγματα που τις περισσότερες φορές δεν τα χρησιμοποιούμε και τα πηγαينوφέρνουμε χωρίς λόγο στο σχολείο. Το μόνο που καταφέρνουμε είναι να κουραζόμαστε κουβαλώντας μια βαριά σάκα, τόσο βαριά που ίλες και την έχουν καρφώσει στη γη.

Τι πρέπει να θυμάμαι από το σημερινό μάθημα

- Ο **ενεστώτας** φανερώνει ότι η ενέργεια του ρήματος συμβαίνει τώρα που μιλάμε ή επαναλαμβάνεται σε κάποια χρονικά διαστήματα.
π.χ. **Βλέπω** το ηλιοβασίλεμα!
Κάθε μέρα το βλέπεις! Δε βαρέθηκες;
- Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάτι που δε συμβαίνει σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή αλλά ισχύει πάντα, γιατί το λέει η επιστήμη ή, απλά, γιατί έτσι πιστεύουν όλοι. Αυτός ο ενεστώτας λέγεται **γνωμικός ενεστώτας**.
π.χ. Το τετράγωνο **έχει** τέσσερις πλευρές ίσες μεταξύ τους.
Ο κλέφτης και ο ψεύτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται.
- Χρησιμοποιούμε τον ενεστώτα για να εκφράσουμε μια ενέργεια που έχει αρχίσει πριν από κάποιο χρονικό διάστημα και συνεχίζεται μέχρι τώρα.

- π.χ. **Διαβάζει** αυτό το βιβλίο εδώ και τρεις μήνες.
- Ο ενεστώτας μπορεί να περιγράψει ένα γεγονός του παρελθόντος με μεγαλύτερη ζωντάνια, σαν να συμβαίνει τώρα. Τότε λέγεται **ιστορικός ενεστώτας**.
π.χ. *Ο Οδυσσέας φτάνει μετά από πολλή περιπέτεια στην Ιθάκη.*
 - Με τον ενεστώτα μπορούμε να μιλήσουμε με βεβαιότητα και για κάτι που θα γίνει στο άμεσο μέλλον
π.χ. *Αύριο γράφουμε Μαθηματικά.*
- 2.**
- Με τον **παρατατικό** εκφράζουμε μια ενέργεια ή κατάσταση που συνέβαινε στο παρελθόν συνεχώς, εξακολουθητικά.
π.χ. *Οι στρατιώτες ανέβαιναν τον λόφο με μεγάλη δυσκολία.*
 - Ο παρατατικός εκφράζει μια ενέργεια ή κατάσταση που συνέβαινε στο παρελθόν κατ' επανάληψη.
π.χ. *Πάντα γιορτάζαμε την Πρωτοχρονιά στο σπίτι του παππού.*
- 3.**
- Με τον **εξακολουθητικό μέλλοντα** εκφράζουμε μια ενέργεια ή κατάσταση που θα συμβαίνει στο μέλλον συνεχώς, εξακολουθητικά.
π.χ. *Θα σε παρακολουθώ συνεχώς από δω και μπρος.*
 - Ο εξακολουθητικός μέλλοντας εκφράζει μια ενέργεια ή κατάσταση που θα γίνεται στο μέλλον κατ' επανάληψη.
π.χ. *Θα παίρνεις μισό χάπι κάθε πρωί.*
- 4.** Οι χρόνοι αυτοί, ο **ενεστώτας**, ο **παρατατικός** και ο **εξακολουθητικός μέλλοντας**, έχουν κάτι κοινό. Τους χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να δείξουμε ότι κάτι γίνεται στο παρόν, γινόταν στο παρελθόν ή θα γίνεται στο μέλλον για πολύ χρόνο ή πολλές φορές.

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Ορθογραφία

«Στο σχολείο του μέλλοντος η ανάγνωση και η αριθμητική θα γίνονται με ηλεκτρονικό υπολογιστή» υπογράμμισε ο σχολικός σύμβουλος στην ομιλία του.

Μαθαίνω την ορθογραφία μου. Πρώτα κοιτάζω καλά τις λέξεις, κλείνω τα μάτια μου και σκέφτομαι πώς γράφονται.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

- ✓ Η λέξη **μήνυμα** γράφεται με **η** και με **υ**.
- ✓ Η λέξη **υπολογίζω** έχει στην οικογένειά της και τις λέξεις **υπολογιστής, υπολογισμός, υπολογιστικός**.
- ✓ Η λέξη **μέλλων** θέλει **η** και η λέξη **υπογραμμίζω** θέλει **μμ**.

2. Οι λέξεις στην πρώτη στήλη έχουν πια δύο σημασίες· την παλιά και μια νέα που δανείστηκε η γλώσσα μας τα τελευταία χρόνια.

Μπορείς να συμπληρώσεις τις σημασίες που λείπουν;

λέξη	παλιά σημασία	πρόσθετη σημασία	προέρχεται από
ποντίκι	τρωκτικό		mouse (μάους)
σαρώνω		αντιγράφω με ειδικό μηχάνημα κείμενα ή εικόνες από χαρτί	scan (σκαν)
φορτώνω	τοποθετώ φορτίο σε μεταφορικό μέσο	βάζω στον υπολογιστή δεδομένα	load (λόουντ)
παράθυρο			window (γουίντοου)
νάρκη		ακινησία του υπολογιστή	sleep (σλιπ)
μνήμη	ικανότητα του μυαλού να συγκρατεί αυτά που έχουμε ζήσει	εξάρτημα του υπολογιστή στο οποίο τα δεδομένα αποθηκεύονται προσωρινά	memory (μέμορι)
δίσκος		εξάρτημα του υπολογιστή στο οποίο τα δεδομένα αποθηκεύονται μόνιμα	disk (ντισκ)

3. Ο **ενεστώτας**, ο **παρατατικός** και ο **εξακολουθητικός μέλλοντας** σχηματίζουν τους τύπους τους από το **θέμα** του ενεστώτα (**μη συνοπτικό θέμα**). **Θέμα** λέγεται το κομμάτι της λέξης που μένει αν αφαιρέσουμε την **κατάληξη**. Το θέμα μάς δείχνει τη σημασία της λέξης, ενώ η κατάληξη βοηθάει τη λέξη να λειτουργεί διαφορετικά μέσα στην πρόταση και μας δίνει γραμματικές πληροφορίες.

π.χ. *δάσκαλ-ος* (αρσενικό, ονομαστικής πτώσης, ενικού αριθμού κτλ.)
μεγάλ-ου (αρσενικό ή ουδέτερο, γενικής πτώσης, ενικού αριθμού κτλ.)
κοιτάζ-ουμε (πρώτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού κτλ.)

Ας δούμε το ρήμα <i>γράφω</i>			Μπορείς να κάνεις το ίδιο και με το ρήμα <i>κρύβω</i> ;		
Ενεστώτας	<i>γράφ-ω</i>	Θέμα <i>γραφ</i>	Ενεστώτας		Θέμα
Παρατατικός	<i>έ-γραφ-α</i>		Παρατατικός		
Εξακ.	<i>θα</i>		Εξακ.		
Μέλληοντας	<i>γράφ-ω</i>		Μέλληοντας		

4. Παρακάτω υπάρχουν μπερδεμένα πολλά θέματα ρημάτων της ενεργητικής φωνής. Μπορείς να τα βάλεις σε μια τάξη και να γράψεις σε ποιο ρήμα ανήκουν;

θέματα	συνοπτικό θέμα	μη συνοπτικό θέμα	του ρήματος
θερισ- διορθων- σκεπασ- κουραζ- τρεξ- πληυν- στριβ- βαη-	θερισ-	θεριζ-	θερίζ-ω
θεριζ- σβην- σκεπαζ- σβησ- πληεν- διορθωσ-			

5. Παρακάτω υπάρχουν μόνο συνοπτικά θέματα ρημάτων της ενεργητικής φωνής. Μπορείς να βρεις από ποια ρήματα είναι, να σκεφτείς ποιο είναι το μη συνοπτικό θέμα και να γράψεις τους τρεις μη συνοπτικούς χρόνους (τον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον εξακολουθητικό μέλληοντα); Μην ξεχάσεις να βάλεις την αύξηση στον παρατατικό όπου χρειάζεται και το μόριο **θα** στον εξακολουθητικό μέλληοντα.

συνοπτικό θέμα	μη συνοπτικό θέμα	Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντας
στριψ-	στριβ-	στρίβ-ω	έ-στριβ-α	θα στρίβ-ω
κουρεψ-				
αναψ-				
πληξ-				
κλεισ-				
βαψ-				
δεσ-				
τραγούδησ-				
τράβηξ-				
αγάπησ-				

Η αύξηση

- Ο παρατατικός και ο αόριστος της ενεργητικής φωνής των ομαλών ρημάτων τονίζονται στην τρίτη από το τέλος συλλαβή (προπαραλήγουσα): *βάδιζα, βάδισα*
- Ωστόσο, υπάρχουν κάποια ρήματα που αποτελούνται από δύο συλλαβές: π.χ. *φεύγω*. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούμε το γράμμα **ε-** για τον σχηματισμό των παρελθοντικών χρόνων, ώστε το ρήμα να αυξηθεί κατά μία συλλαβή και να τονίζεται στην προπαραλήγουσα. Το **ε-** αυτό λέγεται **(συλλαβική) αύξηση**. Εμφανίζεται μόνο όταν το ρήμα είναι δισύλλαβο και στο πρώτο ενικό πρόσωπο του ενεστώτα τονίζεται στη δεύτερη από το τέλος συλλαβή (παραλήγουσα): *φεύ-γω, έ-φευ-γα, έ-φυ-γα // τρί-βω, έ-τρι-βα, έ-τρι-ψα*.
- Η συλλαβική αύξηση δε χρειάζεται όταν το ρήμα αποτελείται από περισσότερες από δύο συλλαβές: π.χ. *ακούω* → *άκουγα*.
- Επίσης, δε χρειάζεται όταν το ρήμα είναι οξύτονο, κι **ας** είναι δισύλλαβο: *χτυπώ* → *χτυπούσα / χτύπαγα*.
- Παρατήρησε ότι στα δισύλλαβα ρήματα που τονίζονται στη λήγουσα ορισμένοι τύποι του παρατατικού τονίζονται στην παραλήγουσα: π.χ. *χτυπούσα (παραλήγουσα), χτυπούσαμε (προπαραλήγουσα)*.
(Σε μεγαλύτερη τάξη θα μάθεις ότι υπάρχουν και άλλα είδη αύξησης.)

Το κείμενο του μαθήματος

Δuo λόγια για το κείμενο

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το λογοτεχνικό έργο *Αστραδενή* η μικρή ηρωίδα μάς αφηγείται τις προετοιμασίες για την πρώτη μέρα στο καινούριο της σχολείο στην Αθήνα και, παράλληλα, θυμάται και μας περιγράφει το παλιό της σχολείο στη Σύμη.

Λεξιλόγιο

πέτρα πελεκητή: πέτρα που έχει διαμορφωθεί με πελέκημα, που της έχουν δώσει σχήμα χτυπώντας τη με κοφτερό εργαλείο ■ επίθ. **πελεκητός, -ή, -ό**

κεραμιδένια στέγη: στέγη φτιαγμένη με κεραμίδια, κεραμοσκεπή ■ επίθ. **κεραμιδένιος, -α, -ο**

σκαλιστή πέτρα: πέτρα που έχει πάνω της κάτι σκαλισμένο με ένα μυτερό εργαλείο (π.χ. σχήματα, γράμματα κτλ.) ■ επίθ. **σκαλιστός, -ή, -ό**

ψηφιδωτά: διακοσμητικά σχέδια που φτιάχνονται με μικρά χρωματιστά πετραδάκια, για να στολίζουν μια επιφάνεια ■ ουσ. **το ψηφιδωτό**

βοτσαλιάκια: μικρές πέτρες που έχουν αποκτήσει λεία επιφάνεια και στρογγυλό σχήμα από την επαφή τους με το νερό ■ ουσ. **το βοτσαλάκι**, υποκοριστικό του ουσ. **το βότσαλο**

παρτέρια: κομμάτια του κήπου που ξεχωρίζουν από τον υπόλοιπο κήπο και έχουν συνήθως χαμηλά φυτά ■ ουσ. **το παρτέρι**

το μοσχομπίζηλο (ουσ.): αναρριχητικό φυτό με αρωματικά άνθη

πληξούδες: οι κοτσίδες, μαλλιά που είναι πλεγμένα σε ένα μακρουλό σχηματισμό ■ ουσ. **η πληξούδα**

ο/η μάρτυρας (ουσ.): πρόσωπο που βλέπει ή ακούει κάτι και άρα μπορεί να επιβεβαιώσει ότι αυτό έγινε ή υπάρχει, δηλαδή ότι είναι γεγονός

μπλεγμένα: ανακατεμένα, που δεν ξεχωρίζουν ■ μτχ. παρακ. **μπλεγμένος, -η, -ο** του ρήμ. **μπλέκομαι**

Χωρισμός ενοτήτων

Ενότητες	Θέμα - Τίτλος
Σήμερα είναι σπουδαία μέρα... Αθήνα θα ήταν τότε!...	Η αγωνία της πρώτης μέρας για το νέο σχολείο
Στη Σύμη το σχολείο... τα πιο περίεργα που υπάρχουν...	Το παλιό σχολείο στη Σύμη και η συγκίνηση της Αστραδενής στη θύμψή του

Η μάνα μου μου χτένισε τα μαλλιά... Άντε κι έχω αγωνία...	Η πρωινή προετοιμασία για το σχολείο
Η Μαρία χτύπησε... Εδώ είναι Αθήνα!...	Η απορία της Αστραδενής για τη διαδικασία της μετεγγραφής της στο νέο σχολείο

Η περίληψη του κειμένου

Η Αστραδενή είναι ένα μικρό κορίτσι που αναγκάστηκε να αφήσει το νησί της, τη Σύμη, και να έρθει να εγκατασταθεί στην Αθήνα. Σήμερα, που θα πάει για πρώτη φορά στο καινούριο της σχολείο, θυμάται το πέτρινο σχολείο του νησιού της, με την κεραμιδένια στέγη και τα ολάνθιστα παρτέρια. Έχει μεγάλη αγωνία για το καινούριο σχολείο και νιώθει ότι στην Αθήνα είναι όλα πιο δύσκολα και περίπλοκα.

1. Τι θυμάται η Αστραδενή και στενοχωριέται;
2. Πώς είναι το παλιό της σχολείο;
3. Τι εκφέρεται για τη νέα της ζωή και για το καινούριο της σχολείο;

Ασκήσεις Βιβλίου Μαθητή

1. Συμπληρώστε δίπλα στο κουτάκι τον αριθμό που πρέπει. Αν βάλετε τα παρακάτω κουτάκια στη σωστή τους σειρά, θα έχετε την περίληψη του κειμένου.

Η μητέρα βοήθησε την Αστραδενή να ετοιμαστεί για το σχολείο.	3
Αυτή η μέρα είναι σημαντική για την Αστραδενή, αφού θα πάει στο καινούριο της σχολείο στην Αθήνα.	1
Την πρώτη φορά, η Αστραδενή έπρεπε να πάει στο σχολείο με τον πατέρα της και με μια γειτόνισσα.	4
Το σχολείο της Αστραδενής στη Σύμη μπορεί να ήταν μικρό, είχε όμως έναν μεγάλο κήπο με λουλουδία.	2
Η Μαρία είχε τις αποδείξεις ότι η Αστραδενή πραγματικά έπρεπε να πάει σ' αυτό το σχολείο κι όχι σε άλλο.	5

2. Ποιο είναι το χαρτί που ψάχνει ο πατέρας της Αστραδενής;

Ο πατέρας της Αστραδενής ψάχνει το χαρτί της μετεγγραφής. Το χαρτί δηλαδή που βεβαιώνει ότι η Αστραδενή ήταν μαθήτρια του σχολείου της Σύμης.

- **Συζητήστε στην τάξη για ποιους λόγους ένας μαθητής αλληλάζει σχολείο.**
Ένας μαθητής αλληλάζει σχολείο όταν αλληλάζει και τόπο κατοικίας. Όταν μετακομίζει δηλαδή σε άλλη περιοχή, χωριό ή πόλη. Αυτό συνήθως συμβαίνει επειδή οι γονείς του αλληλάζουν τόπο εργασίας ή απλώς μετακομίζουν σε άλλο σπίτι.

4. Διαβάστε στο κείμενο τις παραγράφους που η Αστραδενή περιγράφει το σχολείο της στη Σύμη και υπογραμμίστε τα επίθετα.

Το σχολείο περιγράφεται στη δεύτερη και στην τρίτη παράγραφο του κειμένου.

Στη δεύτερη παράγραφο υπάρχουν τα επίθετα: πέτρινο, πελεκητή, κεραμιδένια, τρίγωνο, στρογγυλό, σιδερένια, σκαλιστή, παλιό.

Στην τρίτη παράγραφο υπάρχουν τα επίθετα: πολύς, μεγάλα, ωραία, περίεργα.

5. Διαβάστε την περιγραφή ενός πίνακα στο καινούριο σπίτι της Αστραδενής και υπογραμμίστε τα επίθετα.

«Στην κουζίνα μας κρεμόταν ένας υπέροχος πίνακας με μια γυάλινη φρουτιέρα, γεμάτη με φρέσκα κίτρινα λεμόνια και μεγάλα σταφύλια κόκκινα και ζουμερά».

- **Γράψτε τώρα την περιγραφή παραλείποντας τα επίθετα.**

«Στην κουζίνα μας κρεμόταν ένας πίνακας με μια φρουτιέρα με λεμόνια και σταφύλια».

- **Τι παρατηρείτε στο κείμενο μετά τις αλλαγές που κάνατε;**

Χωρίς τα επίθετα δεν μπορούμε να γνωρίζουμε πώς ακριβώς είναι τα ουσιαστικά, τι ιδιότητες έχουν. Μα και αν ακόμα δεν μας ενδιαφέρει η περιγραφή του ουσιαστικού, το ίδιο το κείμενο υστερεί χωρίς την παρουσία των επιθέτων. Χάνει την παραστατικότητα, την περιγραφικότητα και τον πλούτο του.

- **Γράψτε τα επίθετα της άσκησης 5 στα τρία τους γένη, στον αριθμό και στην πτώση που βρίσκονται.**

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
υπέροχος	υπέροχη	υπέροχο
γυάλινο	γυάλινη	γυάλινο
γεμάτο	γεμάτη	γεμάτο
φρέσκους	φρέσκες	φρέσκα
μεγάλους	μεγάλες	μεγάλα
κόκκινους	κόκκινες	κόκκινα
ζουμερούς	ζουμερές	ζουμερά
κίτρινους	κίτρινες	κίτρινα

6. Η Αστραδενή περιγράφει το σχολείο της: «Στη Σύμη το σχολείο μας είναι πέτρινο, από πέτρα πελεκητή».

Σχηματίστε κι εσείς τώρα τέτοια επίθετα από τις λέξεις που είναι στις παρενθέσεις και συμπληρώστε με αυτά τις παρακάτω προτάσεις:

Στις **καλοκαιρινές** εκπτώσεις, η Νίκη αγόρασε μια **δερμάτινη** τσάντα.

Όλοι στο **ορεινό** χωριό περίμεναν με λαχτάρα τη **φθινοπωρινή** βροχή.

Ο **βραδινός** επισκέπτης χτύπησε την **ξύλινη** πόρτα δυνατά.

Η **φωτεινή** πινακίδα μάς προειδοποιούσε για την **επικίνδυνη** στροφή του δρόμου.

Τοποθετήσαμε τα **γαύλινα** βαζάκια σε **χάρτινες** συσκευασίες.

7. Βρείτε ποια από τις λέξεις που είναι στο συνεφάκι συμπληρώνει το νόημα του καθενός από τα ρήματα της πρότασης και γράψτε τη στα κενά στην κατάλληλη πτώση.

(η τσάντα, τα μαλλιά, το κουλούρι, η ποδιά)

Η Αστραδενή πριν φύγει για το σχολείο χτένισε **τα μαλλιά** της, φόρεσε **την ποδιά** της και πήρε **την τσάντα** της και **το κουλούρι** της.

• **Η Αστραδενή φεύγοντας από τη Σύμη πήρε μαζί της κάποια δώρα που της χάρισαν. Μαντέψτε τι δώρο της έκανε ο καθένας και συμπληρώστε τις προτάσεις διαλέγοντας την κατάλληλη λέξη από την παρένθεση:**

(βιβλίο, κουτί, κορδέλα, τσάντα, βραχιόλι)

Η γιαγιά της έδωσε μια κόκκινη **κορδέλα**.

Η φίλη της η Μαρία της χάρισε ένα ασπρέμιο **βραχιόλι**.

Ο συμμαθητής της ο Πάνος της έδωσε ένα μουσικό **κουτί**.

Η δασκάλα της της χάρισε ένα λογοτεχνικό **βιβλίο**.

Ο θείος της ο Αντώνης της αγόρασε μια δερμάτινη **τσάντα**.

Ασκήσεις Τετραδίου Εργασιών

1. Μοιάζει το σχολείο σας με το σχολείο της Αστραδενής στη Σύμη;

• **Σημειώστε στα τουβλάκια όσες πληροφορίες υπάρχουν στο κείμενο και περιγράψουν το σχολείο της Αστραδενής.**

Πού βρίσκεται;	Βρίσκεται στη Σύμη.
Πώς είναι εξωτερικά; Είναι παλιό ή καινούριο;	Είναι παλιό, πέτρινο, με κεραμιδένια στέγη.

Ποιο είναι το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της εμφάνισής του;	Στη σιδερένια εξώπορτα έχει μια σκαλιστή πέτρα που γράφει «Αυγούστου 31, του 1876».
Με τι υλικά είναι κατασκευασμένο;	Είναι φτιαγμένο από πέτρα πελεκητή και η στέγη του είναι κεραμιδένια.
Πώς είναι ο εξωτερικός χώρος του σχολείου;	Οι αυλές του έχουν ψηφιδωτά φτιαγμένα από βότσαλα, τα οποία έχουν φθαρεί από τον χρόνο· γύρω γύρω έχει παρτέρια και μεγάλο κήπο.

- **Περιγράψτε τώρα το δικό σας σχολείο στο τετράδιό σας, με τη βοήθεια των παρακάτω ερωτήσεων:**

Το σχολείο μου

Το σχολείο μου είναι το 2ο Δημοτικό Σχολείο Μοσχάτου. Είναι χτισμένο στα νότια της πόλης, κοντά στη θάλασσα. Είναι καινούριο σχολείο, έχει χτιστεί το 1995.

Το κτίριο του σχολείου είναι μοντέρνο και μοιάζει σαν ένα μεγάλο κουτί. Αυτό που του δίνει χάρη είναι το διακοσμητικό τουβλάκι με το οποίο είναι ντυμένος όλος ο εξωτερικός τοίχος σε ύψος δύο μέτρων. Είναι βαμμένο με χαρούμενα χρώματα κι έχει τεράστια παράθυρα, για να μπαίνει άπλητο φως. Ο τεράστιος αυλόγυρός του είναι το πιο ωραίο στοιχείο που έχει. Πόσα παιχνίδια δε γίνονται εκεί! Τριγύρω του υπάρχουν δέντρα και παρτέρια που τον ομορφαίνουν. Είναι περιφραγμένος με πολύχρωμα κάγκελα και η είσοδος του έχει μια βαριά σιδερένια πόρτα.

Στο ισόγειο του σχολείου είναι τα γραφεία των δασκάλων και του διευθυντή, το κυλικείο, η αίθουσα εκδηλώσεων και οι τουαλέτες. Στον πρώτο και στον δεύτερο όροφο είναι οι αίθουσες διδασκαλίας και το γυμναστήριο.

Είναι φορές, όταν κουράζομαι από τα μαθήματα, που ήξω ότι δεν το αντέχω το σχολείο. Όταν όμως το αποχωρίζομαι για μεγάλο διάστημα, το αναζητώ. Αναζητώ τις χαρούμενες φωνές των συμμαθητών μου όταν παίζουν στα διαλείμματα, τη φωνή της δασκάλας μου που προσπαθεί να μας μάθει καινούρια πράγματα, μα πιο πολύ απ' όλα τα παιχνίδια στην πανέμορφη αυλή του!

Πού βρίσκεται:

Πώς είναι εξωτερικά:
Παλιό ή
καινούριο:

Ποιο είναι το πιο
εντυπωσιακό στοιχείο
της εμφάνισής του:

Με τι υλικά είναι
κατασκευασμένο:

Πώς είναι ο εξωτερικός
χώρος
του σχολείου:

Σκέψεις και συναισθημά-
τά μου γι' αυτό.

2. Η Αστραδενή, πριν μετακομίσει στην Αθήνα, έμενε στη Σύμη. Η Σύμη είναι ένα νησί που βρίσκεται στα Δωδεκάνησα, στο Αιγαίο Πέλαγος. Μια ματιά στον χάρτη της Ελλάδας θα σας βοηθήσει να το βρείτε. Συζητήστε στην τάξη με ποίους διαφορετικούς τρόπους μπορείτε να πάτε εκεί από την περιοχή σας.

Η Σύμη είναι ένα απομακρυσμένο νησί του Αιγαίου. Για να πάει κανείς εκεί, θα πρέπει να πάρει το πλοίο από το λιμάνι του Πειραιά. Υπάρχουν τακτικά δρομολόγια καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Επομένως, σε όποιο μέρος της χώρας και αν κατοικεί κάποιος θα πρέπει να πάει πρώτα στο λιμάνι του Πειραιά. Επίσης, υπάρχει και η λύση του αεροπλάνου, το οποίο προσγειώνεται στη Ρόδο. Από το νησί της Ρόδου υπάρχουν τακτικά δρομολόγια για τη Σύμη. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού εκτελούνται δρομολόγια για τη Σύμη από την Κρήτη, τα Κυκλαδονήσια και τα Δωδεκάνησα.

3. Αντιστοιχίστε τα επίθετα της Α' στήλης, αφού τα βάλλετε στο σωστό γένος, αριθμό και πτώση, με τα ουσιαστικά της Β' στήλης. Τα ζευγάρια που θα σχηματίσετε θα σας βοηθήσουν να περιγράψετε το προαύλιο ενός σχολείου σε λίγες γραμμές.

A'	B'	
σιδερένιος	παρτέρια	→
πολύς	πλάτανος	
πανύψηλος	αυλόπορτα	
μεγάλος	βρύσες	
πολύχρωμος	υπόστεγο	
ξύλινος	κάδοι	
		σιδερένια αυλόπορτα
		πολλές βρύσες
		πανύψηλος πλάτανος
		μεγάλοι κάδοι
		πολύχρωμα παρτέρια
		ξύλινο υπόστεγο

Το προαύλιο του σχολείου είναι αρκετά μεγάλο. Για να μπει μέσα στο προαύλιο, πρέπει να περάσεις τη **σιδερένια αυλόπορτά** του. Στην ανατολική πλευρά του υπάρχουν **πολλές βρύσες** και ακριβώς δίπλα ένας **πανύψηλος πλάτανος**. Στην αντίθετη πλευρά είναι φτιαγμένο ένα **ξύλινο υπόστεγο**. Σε διάφορα σημεία του προαυλίου είναι τοποθετημένοι **μεγάλοι κάδοι** σκουπιδιών. Το προαύλιο στολίζουν **πολύχρωμα παρτέρια** με λιογιών λιογιών λιοηλούδια.

4. Τι είναι η χρωματισμένη λέξη στα παρακάτω ζευγάρια προτάσεων; Υποκείμενο ή αντικείμενο; Σημειώστε **Υ** για το υποκείμενο και **Α** για το αντικείμενο στο αντίστοιχο κουτάκι.

Μυρτώ	Η Μυρτώ κοιτάζει τον αστερία.	Υ
	Ο Φώτης φώναξε τη Μυρτώ.	Α
γιορτή	Οι γονείς παρακολούθησαν με συγκίνηση τη γιορτή του σχολείου.	Α
	Η γιορτή του σχολείου είχε μεγάλη επιτυχία.	Υ
Φώτης	Τα ωραιότερα κοχύλια τα μάζεψε ο Φώτης.	Υ
	Όλοι θαύμασαν τον Φώτη για τη συλλογή του.	Α
γατάκι	Η Σοφία τάισε το πεινασμένο γατάκι με ένα ψάρι.	Α
	Όλο το ψάρι το έφαγε το πεινασμένο γατάκι.	Υ

5. Γνωρίζετε ποια δικαιολογητικά είναι απαραίτητα για τη μετεγγραφή ενός μαθητή σε ένα άλλο σχολείο; Αν η Αστραδενή άλλαξε σήμερα σχολείο, οι γονείς της θα έπρεπε να συμπληρώσουν την παρακάτω αίτηση. Αν εσείς αλλάζατε σχολείο, οι γονείς σας θα έπρεπε να συμπληρώσουν τη δική σας αίτηση μετεγγραφής. Βοηθήστε τους να τη συμπληρώσουν.

ΑΙΤΗΣΗ	ΠΡΟΣ
<p>Του Περάκη Κώστα κατοίκου Σαλαμίνας οδός Ομήρου αριθμ. 27</p> <p>«Μετεγγραφή» Ημερομηνία 8-9-2008</p>	<p>Την κ. Διευθύντρια του 3ου Δημοτικού Σχολείου Σαλαμίνας</p> <p>Παρακαλώ να επιτρέψετε τη μετεγγραφή του Περάκη Θωμά, μαθητή της Τετάρ- της (Δ') τάξης του Σχολείου σας, στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων, επειδή αλλάξαμε τόπο κατοικίας.</p> <p>Ο ΑΙΤΩΝ Κώστας Περάκης</p>

Τι πρέπει να θυμάμαι από το σημερινό μάθημα

1. Πώς να περιγράψω ένα κτίριο

Όταν περιγράψω ένα κτίριο, γράφω:

- Ποιο είναι το όνομά του, ποια είναι η χρήση του, πού βρίσκεται, πότε κτίστηκε
- Πώς είναι εξωτερικά (από τι υλικά είναι φτιαγμένο, τι χρώματα έχει, είναι μοντέρνο, παλιό, καινούριο κτλ.)
- Ποιο είναι το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της εμφάνισής του
- Πώς είναι εσωτερικά
- Τι σκέψεις κάνω γι' αυτό

(Συνήθως στην περιγραφή μας χρησιμοποιούμε χρόνο ενεστώτα.)

2. Επίθετα: Δες σελίδα 22.

3. Μερικά ρήματα (που λέγονται **μεταβατικά**) χρειάζονται κάτι ακόμα για να συμπληρώσουν το νόημά τους. Δεν μπορούμε, για παράδειγμα, να πούμε:

Να μου στείλεις. Ο εργοδότης εκμεταλλεύεται. Η Μαρία ανακάτεψε.

Το συμπλήρωμα αυτό λέγεται **αντικείμενο** και μπορεί να είναι ουσιαστικό αλληλά και οτιδήποτε μπορεί να έχει τη θέση ουσιαστικού σε μια πρόταση. Το βρίσκουμε αν ρωτήσουμε: *ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια; τι;* και βρίσκεται συνήθως σε **αιτιατική** πτώση:

π.χ. *Η Μαρία ανακάτεψε το φαγητό.* (Τι ανακάτεψε η Μαρία; το φαγητό)

Ο εργοδότης τούς εκμεταλλεύεται. (Ποιους εκμεταλλεύεται ο εργοδότης; τους [αυτούς])

Να μου στείλεις όσα λεφτά μπορείς. (Τι να μου στείλεις; όσα λεφτά μπορείς)

4. Σημεία στίξης: Μέσα σε ένα κείμενο βρίσκουμε, εκτός από τις λέξεις, κάποια σημάδια που μας βοηθάνε να το διαβάσουμε και να καταλάβουμε ευκολότερα το νόημά του. Αυτά τα σημάδια είναι η τελεία, το κόμμα, τα αποσιωπητικά, το ερωτηματικό, το θαυμαστικό κ.ά. και ονομάζονται **σημεία στίξης**.

5. Τα αποσιωπητικά (...) φανερώνουν ότι ο συγγραφέας σταματάει τον λόγο του πριν να τελειώσει αυτό που άρχισε να αφηγείται, ώστε να αφήσει τον αναγνώστη να συμπεράνει από μόνος του αυτά που εννοούνται. Επίσης χρησιμοποιούνται μπροστά από μια λέξη ή φράση απρόσμενη για τον αναγνώστη.

π.χ. *Πάρε το αυτοκίνητό σου από δω, γιατί...*

Πιο πολύ μ' αρέσουν τα τρία μικρά... λιυκάκια.

6. Σύνθετες λέξεις: Οι λέξεις που προκύπτουν από τη σύνθεση, δηλαδή, την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων ονομάζονται **σύνθετες**.

π.χ. *άσπρος + μαύρος = ασπρόμαυρος*

ξανά + ρωτώ = ξαναρωτώ

χελιδόνι + ψάρι = χελιδονόψαρο

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Ορθογραφία

Ο υπεύθυνος του καταστήματος τύλιξε το γυάλινο βάζο καλά, επειδή ήταν επικίνδυνο να σπάσει, και μετά το έβαλε σ' ένα φτηνό χάρτινο κουτί με φωτεινά χρώματα.

υγιεινός, -ή, -ό, σκοτεινός, -ή, -ό, ορεινός, -ή, -ό, αίτηση, διεύθυνση

Μαθαίνω την ορθογραφία μου. Πρώτα κοιτάζω καλά τις λέξεις, κλείνω τα μάτια μου και σκέφτομαι πώς γράφονται.

ΘΥΜΑΜΑΙ!

- ✓ Οι λέξεις **υπεύθυνος**, -η, -ο, **ανεύθυνος**, -η, -ο και **επικίνδυνος**, -η, -ο γράφονται με **υ**.
- ✓ Οι λέξεις **υγιεινός**, -ή, -ό, **σκοτεινός**, -ή, -ό, **ορεινός**, -ή, -ό και **φωτεινός**, -ή, -ό γράφονται με **ει**.

2. Στις παρακάτω προτάσεις να βάλεις ένα Ε με το μολύβι σου, αν ο ηλεκτρικός, -ή, -ό είναι επίθετο, και ένα Ο, αν είναι ουσιαστικό.

Δεν ξέρω τι θα γίνει με το **ηλεκτρικό**, δε φάνηκε ο **ηλεκτρολόγος**.

Ο **μικρός** είναι μέσα, παίζει με το **ηλεκτρικό** του τρενάκι.

Ήρθα με τον **ηλεκτρικό**, τα **ηλεωφορεία** είχαν απεργία.

Μαζεύουμε **ηλεκτράκια** για να πάρουμε καινούριο **ηλεκτρικό** εξοπλισμό.

Θερμοσίφωνας **ηλεκτρικός** πωλείται σε τιμή ευκαιρίας.

Ολυμπιακό ωράριο: ο ηλεκτρικός και το τραμ θα λειτουργούν σε 24ωρη βάση.

Χωρίς ηλεκτρικό έμειναν σήμερα δεκάδες χωριά της ορεινής Ελλάδας.

Ένα νέο ηλεκτρικό αυτοκίνητο παρουσιάστηκε στην έκθεση της Φρανκφούρτης.

3. Μπορείς να φανταστείς ποιες λέξεις συνόδευαν τα παρακάτω ουσιαστικά όταν ήταν ακόμη επίθετα;

δημοτικό	
ηαική	
σχοηικό	
περιποηικό	
ταχεία	ταχεία αμαξοστοιχία
σκουπιδιάρικο	
νοσοκομειακό	
πυροσβεστική	
ευθεία	
συρραπτικό	
φορτηγό	
κινητό	

Ο Γιάννης έφαγε το παγωτό

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αυτή είναι η συνηθισμένη ή φυσική σειρά των όρων της πρότασης: Υ – Ρ – Α.

Στη γλώσσα μας μπορούμε να αηλλάξουμε τη σειρά των όρων της πρότασης, αν θέλουμε να τονίσουμε κάτι ιδιαίτερα.

Θα βάλουμε πρώτο το παγωτό (αντικείμενο), αν θέλουμε π.χ. να τονίσουμε ότι ο Γιάννης έφαγε το παγωτό, όχι κάτι άλλο.

Το παγωτό έφαγε ο Γιάννης
 ↓ ↓ ↓
 Αντικείμενο Ρήμα Υποκείμενο

(Το) έφαγε το παγωτό ο Γιάννης

↓ ↓ ↓
 Ρήμα Αντικείμενο Υποκείμενο

Θα βάλουμε πρώτο το έφαγε (ρήμα), αν θέλουμε να τονίσουμε την ενέργεια. Το έφαγε το παγωτό (δηλαδή δεν το πέταξε ή το έφαγε επιτέλους, τελείωσε).

Δεν είναι καθόλου δύσκολο και σε τέτοιες προτάσεις, όπου δηλαδή οι όροι δεν είναι στη φυσική τους σειρά, να βρούμε το υποκείμενο, το ρήμα και το αντικείμενο.

Φτάνει να ρωτήσουμε

ποιος —————> για να βρούμε το υποκείμενο

τι κάνει, τι παθαίνει —————> για να βρούμε το ρήμα

τι, ποιον + την ενέργεια του ρήματος —————> για να βρούμε το αντικείμενο
 (τι διαβάζω, τι βλέπουμε, τι σκέφτεσαι)

4. Βρες το υποκείμενο, το ρήμα και το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις και γράψ' το στην κατάλληλη στήλη:

	Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
Το πόδι του χτύπησε ο Χάρης.			
Την έκλεισε την πόρτα η μαμά.			
Η γιαγιά δίπλωσε το σεντόνι.			
Πότισε το χώμα η βροχή.			
Έσπρωξε ο Μιχάλης τον Πέτρο.			

Λεξιλόγιο της Ενότητας

Βάψτε τις λέξεις στο σκαλί που ταιριάζουν:

κατεβαίνω, φύλλα, σάκα, σύννεφο, Σεπτέμβρης, Οκτώβρης, χτυπώ, ισόγειο, ολόχρυσος, -η, -ο, σταγονίτσα, συμμαθητής, μακροβούτι, κοχύλι, ανοίγω, κύματα, ψαρεύω, φωνή, χάρτινος, -η, -ο, κρυφοκοιτάζω, φωτεινός, -ή, -ό, διώροφος, -η, -ο, καλοκαιρινός, -ή, -ό, ορεινός, -ή, -ό, επιστάτης, ανάγνωση, ανεβαίνω, αριθμητική, ηλεκτρονικός, -ή, -ό, σχολικός, -ή, -ό, μήνυμα, υπογραμμίζω.

	ΕΠΙΘΕΤΑ	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ
ΡΗΜΑΤΑ	ολόχρυσος, -η, -ο	φύλλα
κατεβαίνω	χάρτινος, -η, -ο	σάκα
χτυπώ	φωτεινός, -ή, -ό	σύννεφο
ανοίγω	διώροφος, -η, -ο	Σεπτέμβρης
ψαρεύω	καλοκαιρινός, -ή, -ό	Οκτώβρης
κρυφοκοιτάζω	ορεινός, -ή, -ό	ισόγειο
ανεβαίνω	ηλεκτρονικός, -ή, -ό	σταγονίτσα
υπογραμμίζω	σχολικός, -ή, -ό	συμμαθητής
		μακροβούτι
		κοχύλι
		κύματα
		φωνή
		επιστάτης
		ανάγνωση
		αριθμητική
		μήνυμα

Το Εργαστήρι της γλώσσας

1. Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «τι; ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση αιτιατική είναι το **αντικείμενο** του ρήματος της πρότασης.

Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση ονομαστική είναι το **υποκείμενο** του ρήματος της πρότασης.

- Κυκλώστε το υποκείμενο και υπογραμμίστε το αντικείμενο του ρήματος στις παρακάτω προτάσεις:

Ο πατέρας φόρεσε βιαστικά το πουκάμισό του.

Όλα τα πουλιά γεννούν αυγά.

Η Ισμήνη και ο Νίκος ποτίζουν τις γλάστρες.

Τις τριανταφυλλιές μας τις ποτίζει η γιαγιά κάθε πρωί.

Ο ηλεκτρολόγος έφτιαξε τη βλάβη της παγωτομηχανής.

2. Θυμάμαι τους χρόνους του ρήματος.

- Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που γίνεται στο παρόν λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **ενεστώτα**.
- Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που γινόταν στο παρελθόν και είχε κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **παρατατικό**.
- Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **μέλλοντα εξακολουθητικό**.
- Συμπληρώστε τα κενά στις προτάσεις **βάζοντας τα ρήματα που είναι στην παρένθεση στον ενεστώτα**.
Ο Φώτης, η Μυρτώ και ο Πέτρος **κάνουν** διακοπές στο ίδιο νησί.
Ο Πέτρος κάθε πρωί **πηγαίνει** στην άκρη του λιμανιού και **ψαρεύει**.
Η Μυρτώ και ο Φώτης **αγναντεύουν** τις βάρκες που **μπαίνουν** και **βγαίνουν** από το λιμάνι.
- Ξαναγράψτε το παραπάνω κείμενο βάζοντας τα ρήματα στον παρατατικό, στο κατάλληλο πρόσωπο και στον κατάλληλο αριθμό**.
Ο Φώτης, η Μυρτώ και ο Πέτρος **έκαναν** διακοπές στο ίδιο νησί.
Ο Πέτρος κάθε πρωί **πήγαινε** στην άκρη του λιμανιού και **ψάρευε**.

Η Μυρτώ και ο Φώτης αγνάντευαν τις βάρκες που έμπαιναν και έβγαιναν από το λιμάνι.

- Ξαναγράψτε το κείμενο βάζοντας τα ρήματα στον εξακολουθητικό μέλλοντα.

Ο Φώτης, η Μυρτώ και ο Πέτρος **θα κάνουν** διακοπές στο ίδιο νησί.

Ο Πέτρος κάθε πρωί **θα πηγαίνει** στην άκρη του λιμανιού και **θα ψαρεύει**.

Η Μυρτώ και ο Φώτης **θα αγναντεύουν** τις βάρκες που **θα μπαίνουν** και **θα βγαίνουν** από το λιμάνι.

3. Συμπληρώστε τα γράμματα που λείπουν στις λέξεις του κειμένου:

Οι **φεινές** διακοπές μας στο νησί άρχισαν με μια περιπέτεια. Δυστυχώς χάσαμε το πρώτο πλοίο και έπρεπε να περιμένουμε πολλές ώρες για το επόμενο. Όταν φτάσαμε αργά το βράδυ στο **φωτεινό** διώροφο ξενοδοχείο, πληροφορηθήκαμε ότι υπήρχε μόνο ένα **φτηνό** δίκλινο δωμάτιο αντί για δύο που είχαμε κλείσει. Η **υπεύθυνη** υπάλληλος του ξενοδοχείου μάς είπε ότι δεν έλαβε ποτέ το **ηλεκτρονικό** μας μήνυμα. Μας έδειξε όμως μια αίθουσα στο ισόγειο που θα τη χρησιμοποιούσαμε σαν υπνοδωμάτιο. Την επόμενη μέρα το φως του ολόχρυσου ήλιου και η καταγάλανη θάλασσα μας έκαναν να τα ξεχάσουμε όλα. Η Αριθμητική και η Ανάγνωση έπρεπε να περιμένουν μέχρι τον Σεπτέμβρη.

4. Γράψτε τα χρωματισμένα επίθετα της άσκησης 3 στα τρία τους γένη, στον αριθμό και στην πτώση που βρίσκονται.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
φεινοί	φεινές	φεινά
φωτεινό	φωτεινή	φωτεινό
φτηνός	φτηνή	φτηνό
υπεύθυνος	υπεύθυνη	υπεύθυνο
ηλεκτρονικό	ηλεκτρονική	ηλεκτρονικό

Επαναληπτικό μάθημα

Ένα συγκλονιστικό γεγονός

Κάθισα νωχελικά στον καναπέ και πάτησα το κουμπί της τηλεόρασης.

Αυτό που ξεπρόβαλε στην οθόνη ήταν συναρπαστικό. Ένα αεροπλάνο έπαιρνε μια πλάγια στροφή και κατευθυνόταν προς τον ουρανοξύστη. Χωρίς ελιγμούς, δίχως αμφιταλάντευση, προχωρούσε απτόητο προς τον στόχο του. Τόσο αληθινό! Τρύπωνε σαν πουλί μέσα απ' τα παραθύρια, και μετά ένας εκκωφαντικός θόρυβος, ένας άσπρος καπνός, σαν βαμβακέσιο πέπλο, ξεπήδησε ολόγυρα...

Έκανα να βάλω στο στόμα ένα ποπ κορν και το χέρι έμεινε μετέωρο. Η φωνή του εκφωνητή με παρέλησε. Δεν ήταν κάποια ταινία τρόμου αυτό που έβλεπα. Ήταν πραγματικά γεγονότα! Οι άνθρωποι πηδούσαν απεγνωσμένοι από τα παράθυρα για να σωθούν, κόσμος έτρεχε πανικόβλητος στους δρόμους... Και μια πηχτή σκόνη τους κυνηγούσε... Κι εκεί που παρακολουθούσα έντρομη, ο ουρανοξύστης γονάτιζε, γονάτιζε, μέχρι που σβήστηκε από το οπτικό μου πεδίο. Στη θέση του μονάχα καπνοί και σκόνη.

Σάσισα.

Γιόθα Δαμιανού-Παπαδοπούλου, *Όλου του κόσμου τα παιδιά*,
Εκδόσεις Πατάκη, (διασκευή)

1. Διάλεξε τη σωστή απάντηση και σημείωσέ τη με ✓

Αυτό που διηγείται το κορίτσι ήταν:	α. ταινία τρόμου	
	β. πραγματικό γεγονός	
	γ. ένα όνειρο που είδε	
Πού παρακολούθησε το κορίτσι το γεγονός που περιγράφει;	α. στην τηλεόραση	
	β. στο σινεμά	
	γ. στον δρόμο	
Πού έπεσε το αεροπλάνο;	α. πάνω σ' ένα βουνό	
	β. πάνω σ' έναν ουρανοξύστη	
	γ. στο αεροδρόμιο	

2. Βάλε μπροστά από τις προτάσεις τον αριθμό που πρέπει, έτσι ώστε να μπουν τα γεγονότα στη σωστή χρονική σειρά.

Ένα αεροπλάνο έπαιρνε μια πλάγια στροφή και κατευθυνόταν προς τον ουρανοξύστη.
Οι άνθρωποι πηδούσαν απεγνωσμένοι από τα παράθυρα για να σωθούν.
Κάθισα νωχελικά στον καναπέ και πάτησα το κουμπί της τηλεόρασης.
Τρύπωσε σαν πουλί μέσα απ' τα παραθύρια, και μετά ένας άσπρος καπνός, σαν βαμβακένιο πέπλο, ξεπήδησε ολόγυρα.
Ο ουρανοξύστης γονάτιζε, γονάτιζε, μέχρι που σβήστηκε από το οπτικό μου πεδίο.

3. α. Υπογράμμισε στο κείμενο και μετά γράψε εδώ παρακάτω τις φράσεις που δείχνουν τα συναισθήματα του κοριτσιού:

β. Περιγράψε τα συναισθήματα του κοριτσιού με δικά σου λόγια:

4. Διηγήσου κι εσύ με λίγα λόγια ένα γεγονός που σου έκανε μεγάλη εντύπωση. Το γεγονός αυτό μπορεί να το παρακολούθησες στην τηλεόραση, στον δρόμο, στο σχολείο ή κάπου αλλού. Οι ερωτήσεις θα σε βοηθήσουν.

Πού συνέβη και πότε;	
Τι συνέβη ακριβώς;	
Ποιοι ήταν οι πρωταγωνιστές;	
Πώς ένιωσα;	

5. Στις παρακάτω προτάσεις να βρεις το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο. Μην ξεχνάς ότι πρέπει πρώτα να βρεις το ρήμα, για να κάνεις μετά τις κατάλληλες ερωτήσεις.

Πρόταση	Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
και πάτησα το κουμπί της τηλεόρασης			
Ένα αεροπλάνο έπαιρνε μια πλάγια στροφή			
να βάλω στο στόμα ένα ποπ κορν			
Η φωνή του εκφωνητή με παρέλυσε			
Και μια πηχτή σκόνη τούς κυνηγούσε			

6. Γράψε ξανά τις παρακάτω προτάσεις βάζοντας τα ρήματα πρώτα στον ενεστώτα και μετά στον εξακολουθητικό μέλλοντα.

- Ένα αεροπλάνο έπαιρνε μια πηλάγια στροφή και κατευθυνόταν προς τον ουρανοξύστη.
- Χωρίς ελιγμούς, δίχως αμφιταλάντευση, προχωρούσε απτόητο προς τον στόχο του.
- Δεν ήταν κάποια ταινία τρόμου αυτό που έβλεπα.
- Οι άνθρωποι πηδούσαν απεγνωσμένοι από τα παράθυρα.
- Κι εκεί που παρακολουθούσα έντρομη, ο ουρανοξύστης γονάτιζε, γονάτιζε.

Ένα αεροπλάνο παίρνει _____

Ένα αεροπλάνο θα παίρνει _____

7. Να περιγράψεις το κτίριο χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα επίθετα.

8. α. Με **ι ή υ**; Μπορείς να συμπληρώσεις; Μην ξεχάσεις να βάλεις τόνο όπου χρειάζεται.

δ__ετία δ__σπιστος δ__τροχο δ__σκίντος

β. Μπορείς να εξηγήσεις τι σημαίνουν τα επίθετα;

δίτομος _____

δυσεύρετος _____

γ. Μπορείς να αλληλόξεις το πρώτο συνθετικό των λέξεων και να φτιάξεις...

- δύο αντίθετες λέξεις;

δύσκολος _____

δυστυχισμένος _____

- δύο διαφορετικές λέξεις;

δίποδο _____

δισύλληθος _____

9. Ποιοι είναι οι μήνες που έχουν **ρ**;

Μπορείς να τους γράψεις με όποιον τρόπο θέλεις από τους δύο που έχεις μάθει.

1		5	
2		6	
3		7	
4		8	

10. α. Πώς λέγεται αυτός που είναι φτιαγμένος από...

ατσάλη: _____ πηλό: _____

γούνα: _____ πυρ (φωτιά): _____

γύψο: _____ κρέας βοδιού: _____

κερί: _____ κρέας χοίρου (γουρουνιού): _____

β. Πώς λέγεται αυτή που κατάγεται από...

το Μαρόκο: _____ τα Καλάβρυτα: _____

το Ισραήλ: _____ τη Ζάκυνθο: _____

το Ιράκ: _____ την Κάρυστο: _____

τα Τρίκαλα: _____ τη Δράμα: _____

γ. Πώς λέγεται αυτό που συνέβη ή συμβαίνει...

τώρα: _____ άλλοτε: _____

χτες βράδυ: _____ το έαρ (άνοιξη): _____

πέρσι: _____ κάθε μέρα: _____

σήμερα: _____ πάντοτε: _____

11. Θυμάσαι πώς γράφονται σωστά; Μπορείς να συμπληρώσεις με ει, η ή υ;

ορ__νός υπεύθ__νος σκοτ__νός επικίνδ__νος

φτ__νός υγι__νός φωτ__νός ταπ__νός